

Asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi

Isabelle Ballester

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin
rahoittamisen ehkäisemiseksi**

Isabelle Ballester
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2020

Isabelle Ballester

Asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseksi

Vuosi 2020

Sivumäärä 68

Tämä opinnäyte kuvaa asianajajan velvollisuuksia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Työ on kattava tietopaketti lakiasiantoimistosta asianajotoimistoksi muuttuvalle toimeksiantajalle. Tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaisia velvollisuuksia asianajajalla on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi päivittäisessä työssään. Näin ollen työllä tavoiteltiin toimeksiantajayrityksen työntekijöille ja johdolle työtä ohjaavaa vaikutusta informaation lisäämisen näkökulmasta.

Työ toteutettiin niin sanottuna kirjallisuuskatsauksena. Aihetta lähestyttiin kvalitatiivisena tutkimuksena oikeusdogmaattisesta katsantokulmasta. Lainopillisessa eli oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa systematisoitiin oikeussäännöksiä, punnittiin oikeusperiaatteita sekä selvitettiin voimassa olevaa oikeutta. Käytännössä voimassa olevista normeista pyrittiin muodostamaan tulkittavissa oleva kokonaisuus. Opinnäytetyön tietoperustan muodostivat etenkin rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö ja muut virallislähteet sekä eri tahojen ohjeet ja suositukset.

Asianajajia koskevat tiukemmat ammatilliset velvollisuudet ja korkeammat kelpoisuusvaatimukset kuin muita oikeudenkäyntiasioita hoitavia lakimiehiä (niin sanottuja lupalakimiehiä). Asianajajiin kohdistuu laajempi valvonta heidän toimintansa osalta. Tutkimuksessa voitiin havaita, että asianajotoiminnassa tulee ottaa laajasti huomioon rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevat säännökset. Asianajotoimistojen kohdalla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen kytkeytyvät myös hyvään asianajajatapaan, jonka noudattamista Suomen Asianajajaliitto valvoo. Rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevien velvollisuuksien rikkomisesta voi seurata hallinnollisia seuraamuksia.

Tutkimus tuotti tiiviin katsauksen toimeksiantajalle kysymykseen siitä, miten asianajotoiminnassa tulee työskennellä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseksi. Näin toimeksiantaja voi käyttää tietoa uuden asianajotoimiston arjessa sekä kouluttaa työntekijöitään sen avulla.

Asiasanat: Asiakkaan tunteminen, asianajaja, rahanpesu, terrorismin rahoitus

Isabelle Ballester

Liabilities of an Attorney-at-Law to Prevent Money Laundering and Terrorism Financing

Year 2020

Pages

68

The aim of this Bachelor thesis was to describe how a law firm should take into account the legislation on preventing money laundering and terrorism financing. This thesis is a comprehensive information package to the commissioner of this thesis. The commissioner converted from a lawyer's office to an attorney's office which is under the rules of the Finnish Bar Association. The objective was to produce information about what kind of duties lawyers have in their daily work to prevent money laundering and terrorism financing.

The thesis was a juridical study which was carried out as a literature review. The subject was approached as a qualitative study. The thesis was based on legislation, Finnish and international literature and articles. The data also consisted of a lot of guides and publications created by different authorities.

Lawyers must at all times act with integrity uphold the rule of law and be careful not to facilitate any criminal activity. This requires lawyers to be constantly aware of the threat of criminals seeking to misuse the legal profession in pursuit of money laundering and terrorism financing activities. Law firms need to ensure that they are aware of and comply with their anti-money laundering obligations. Also, law firms should have a clear understanding of the money laundering and terrorism financing risks which are presented in the country, associated with the type of legal professionals and their clients, products and services.

The target of this thesis was achieved. The data was arranged so that the people who work in a law firm will get a good review of how to prevent money laundering and terrorism financing. This thesis helps lawyers play an active role in the fight against money laundering and terrorism financing.

Keywords: Know Your Customer, Attorney-at-Law, Money Laundering, Terrorism Financing

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä	10
2.1	Rahanpesu	10
2.2	Terrorismi ja terrorismin rahoitus	13
3	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva sääntely	15
3.1	Euroopan unionin lainsäädäntö ja rahanpesu	16
3.2	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä.....	17
3.3	Rahanpesun määrittely rikoslaissa.....	18
3.4	Rahanpesulain veloitteet asianajajien toiminnassa	21
4	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toiminnan keskeiset toimijat	22
4.1	Euroopan unioni	23
4.2	Financial Action Task Force eli FATF.....	23
4.3	Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus	24
4.4	Suomen asianajajaliitto	27
5	Riskit ja riskien arviointi	27
5.1	Velvollisuus laatia riskiarvio	27
5.2	Riskiperusteinen lähestymistapa.....	29
5.3	Asianajoalaa koskevat riskit	30
6	Asiakkaan tunteminen	32
6.1	Tuntemistiedot	32
6.2	Asiakkaan tunnistaminen ja todentaminen.....	33
6.3	Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus.....	35
6.4	Tehostettu tuntemisvelvollisuus	35
6.4.1	ETA-alueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tuntemisvelvollisuus	36
6.4.2	Etätunnistamiseen liittyvä tuntemisvelvollisuus.....	37
6.4.3	Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tuntemisvelvollisuus	38
6.5	Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen.....	40
7	Jatkuva seuranta ja rahanpesuindikaattorit	41
7.1	Selonottovelvollisuus	41
7.2	Triggerit, joihin asianajotoiminnassa tulee kiinnittää huomiota	42
8	Ilmoitusvelvollisuus	43
8.1	Ilmoitusvelvollisen velvollisuus ilmoittaa epäilyttävästä liiketoimesta.....	44
8.2	Liiketoimen keskeyttäminen ja siitä kieltäytyminen	45
8.3	Työntekijöiden suojeleminen ja jatkuva kouluttaminen.....	45
9	Hallinnolliset seuraamukset	46

9.1	Rikemaksu	46
9.2	Julkinen varoitus	47
9.3	Seuraamusmaksu	47
10	Johtopäätös	48
11	Pohdinta	51
11.1	Opinnäytetyöprosessi sekä tulosten hyödynnettävyys käytännössä	51
11.2	Oman oppimisen reflektointi	52
	Lähteet	54
	Kuviot	58
	Liitteet	59

1 Johdanto

Suomen rahanpesulainsäädäntöä uudistettiin vuonna 2017 säätämällä uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, jäljempänä rahanpesulaki). Vuonna 2017 voimaan tullut uudistettu rahanpesulaki korvasikin vanhan, vuonna 2008 voimaan tulleen, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (508/2008). Vuoden 2008 rahanpesulailla implementoitiin Suomen lainsäädäntöön Euroopan unionin kolmas rahanpesudirektiivi, jonka myötä tietyille tahoille tuli erityinen ilmoitusvelvollisuus epäilyttäivistä liiketoimista. Pääsääntöisesti ilmoitusvelvollisiksi katsotaan sellaiset toimialat, joita voidaan käyttää hyväksi rahanpesutarkoituksissa. Näin ollen ilmoitusvelvollisiksi alettiin katsoa myös asianajajat. (HE 228/2016vp.)

Ilmoitusvelvollisen tulee tuntea asiakkaansa. Asiakkaan tuntemisvelvollisuus sisältää ymmärryksen asiakkaan toiminnasta. Tuntemalla asiakkaansa asianajaja voi havaita asiakkaansa toiminnassa mahdollisesti tapahtuvat muutokset ja poikkeavuudet. Ilmoitusvelvollinen ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta, mikäli se ei tunne asiakastaan rahanpesulain edellyttämällä tasolla. Ilmoitusvelvollisella tulee olla toimintansa luonteeseen ja laajuuteen nähden tarpeelliset keinot rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien havaitsemiseksi sekä minimoimiseksi. Näin ollen toiminnassa korostuu riskiperusteinen lähestymistapa. Ilmoitusvelvollisen tulee laatia riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi. Riskejä arvioitaessa tulee ottaa huomioon muun muassa asiakkaisiin ja maantieteellisiin alueisiin kytkeytyviä riskejä. Asianajajan tulee voida näyttää Asianajajaliitolle, että hänellä on omaan toimintaansa soveltuvat riskiperusteiset menettelyt asiakkaidensa tuntemiseksi sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallitsemiseksi. (HE 228/2016vp.)

Opinnäytetyö tehdään toimeksiantona Lakiasiantomisto X Oy:lle, joka on muuttumassa lyhyen ajan sisään asianajotoimistoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa Suomen Asianajajaliiton jäseneksi liittymistä. Asianajaja on Suomessa suojattu ammattinimike, jota saa käyttää vain Suomen Asianajajaliiton jäsen. Suomen Asianajajaliitto on julkisoikeudellinen yhteisö. Liiton jäseneksi voidaan hyväksyä vain erikseen asianajajatutkinnon suorittanut ja tietyt kelpoisuusvaatimukset täyttävä lakimies. Asianajajia koskevat tiukemmat ammatilliset velvollisuudet ja korkeammat kelpoisuusvaatimukset kuin muita oikeudenkäyntiasioita hoitavia lakimiehiä (niin sanottuja lupalakimiehiä). Asianajajiin kohdistuu laajempi valvonta heidän toimintansa osalta. Tiukemmasta valvonnasta ja korkeammasta ammatillisesta kelpoisuudesta johtuen asianajajille on uskottu lainsäädännössä tiettyjä ammatillisia etuja. (Suomen Asianajajaliitto 2019.)

Asianajotoimintaan sovelletaan rahanpesulain säännöksiä, jonka vuoksi toimeksiantajalla on muutoksen myötä entistä suurempi velvollisuus toimia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi päivittäisessä työssään. (Suomen Asianajajaliitto 2019.) Näin ollen sain yhdistettyä mielenkiinnon kohteeni sujuvasti työelämään, sillä toimeksiantajani haluaa koota työntekijöilleen tietopakettien heille uusista velvollisuuksista. Lisäksi rahanpesun estäminen on erittäin ajankohtainen aihe, sillä viime aikoina mediassa on käsitelty rahanpesuun liittyviä uutisointeja. Tarvetta rahanpesua koskevalle tutkimukselle on myös Suomessa, koska rahanpesun rangaistavuuden alan laajentamiseen on olemassa kansainvälistä painetta.

Yrityksen johto haluaa toimia sääntöjen mukaisesti sekä saada lisää informaatiota rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä heidän työntekijöilleen. Näin ollen opinnäytetyölläni on yrityksen työntekijöille ja johdolle työtä ohjaava vaikutus informaation lisäämisen näkökulmasta. Tämän ongelman tutkimiseksi olen rakentanut opinnäytetyöni siten, että siinä etsitään vastauksia siihen, mitkä ovat asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Tutkimuskysymykset voidaan kategorisoida seuraavasti:

Ongelma: Asianajotoimintaa ohjaa lain vaatimukset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.

Tavoite: Tiedon lisääminen tulevan asianajotoimiston henkilökunnalle.

Tutkimuskysymys: Mitkä ovat asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseksi?

Lisäksi vastaamalla tutkimuskysymykseen tuotan vastauksia alakysymyksiin siitä, mitä asiakkaan tunteminen tarkoittaa, miten riskiperusteisuus näkyy asianajotoiminnan arjessa sekä millaisia erilaiset indikaattorit epäilyttävästä toiminnasta voivat olla.

Opinnäytetyössäni perehdytään aluksi siihen, mitä rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen tarkoittavat. Tämän lisäksi perehdytään aihetta koskevaan sääntelyyn sekä keskeisiin toimijoihin rahanpesun ja terrorismin vastaisessa työssä. Kaikkein syvällisimmin perehdytään velvollisuuteen tuntea asiakas, jota voidaan pitää velvollisuuksista keskeisimpänä ja käytännön toiminnan kannalta tärkeimpänä. Työssä esitellään, mitä toimia asianajajan olisi tehtävä ja mitä tietoja hänen olisi kerättävä asiakkaastaan, jotta hän täyttäisi rahanpesusäännösten velvoitteet. Opinnäytetyössä selvitetään tavallisimpia rahanpesuindikaattoreita, joita asianajaja voi kohdata työssään. Tutkielmassa esitellään myös, miten asianajajan tulisi toimia, mikäli hän havaitsee epäilyttäviä liiketoimia tai toimeksiannon aikana ilmenee aihetta epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista. Tähän liittyy asianajajan velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä toiminnasta sekä keskeyttää toimeksianto tai kieltäytyä siitä. Opinnäytetyössä on myös paikallaan tarkastella yleisesti sitä, millaisia seuraamuksia rahanpesusäännösten

laiminlyömisestä asianajajalle voi koitua. Täten opinnäytetyöni on tarkoitukseltaan kuvaileva, sillä se kuvaa olemassa olevia rakenteita tiivistetysti.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, jossa lähestyn aihetta lainopillisesta eli oikeusdogmaattisesta näkökulmasta. Toteutan opinnäytetyön niin sanottuna kirjallisuuskatsauksena. Lainopillisen eli oikeusdogmaattisen tutkimuksen keskeisinä tehtävinä pidetään oikeussäännösten tulkintaa ja systematisointia, oikeusperiaatteiden punnintaa sekä voimassaolevan oikeuden selvittämistä. Lainopillisessa tutkimuksessa tarkasteltavaa tapausta lähestytään tulevia lainsoveltamistilanteita ajatellen normatiivisesta näkökulmasta. Lainopillisten tulkintakanottojen avulla pyritään selvittämään sitä, mikä on voimassa olevan oikeuden tietyn hetkinen sisältö vallitsevan lainopin mukaan. Käytännössä voimassa olevista normeista pyritään muodostamaan tulkittavissa oleva kokonaisuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 156-160.) Tutkielmassa onkin tavoitteena tulkita voimassaolevaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toiminnan kriminalisoivaa lainsäädäntöä ja Asianajajaliiton ohjetta kyseisestä aiheesta. Tällä tavoin pyritään löytämään vastaus kysymykseen, miten asianajotoiminnassa tulee työskennellä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseksi.

Se, miksi valitsin lainopillisen lähestymistavan opinnäytetyöhöni johtuu siitä, että aiheeni pohjautuu täysin lainsäädäntöön ja muutoin sitoviin ohjeisiin. Mikään osa työstä ei ole mielihyväkysymys, vaan se on täysin voimassaolevan lainsäädännön selvittämistä. Tästä syystä opinnäytetyössä käytetään lähteinä virallislähteitä sekä kirjallisuutta. Opinnäytetyön tietoperustan muodostavat etenkin rahanpesu- ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö ja muut virallislähteet sekä eri tahojen ohjeet ja suositukset. Merkittävässä osassa ovat Suomen Asianajajaliiton ohjeet rahanpesun- ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Myös eri viranomaiset, kuten Aluehallintovirasto, Keskusrikospoliisi ja Finanssivalvonta, ovat julkaisseet aihetta koskevia ohjeita. Näitä ohjeita pyritään hyödyntämään apuna työssä silloin, kun niistä on saatavissa lisäarvoa tulkittaessa rahanpesusäännösten luomia velvollisuuksia tai ne tarjoavat lisätietoa tai uusia näkökulmia Suomen Asianajajaliiton sitoviin ohjeisiin verrattuna. Rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen estäminen on laaja kansainvälinen ongelma ja aihetta koskeva suomalainen lainsäädäntö on seurausta kansainvälisestä sääntelystä ja yhteistyöstä. Opinnäytetyössä viitataan myös kansainväliseen sääntelyyn tai kansainvälisiin suosituksiin soveltuvilta osin.

2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä

Rahanpesun juuret yltävät aina vuoteen 1920, jolloin Yhdysvalloissa toimineiden järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemiä epäiltyjä rikoksia alettiin tutkia. Kuitenkin vasta 1970-luvulle tultaessa rahanpesun käsite alkoi vakiintua laajempaan käyttöön. Tähän vaikutti niin kutsuttu Watergate-skandaali Yhdysvalloissa sekä Euroopan mantereella yleistyneet ihmisryöstöt. 1980-luvun alkupuoliskolla rahanpesu nousi kansainvälisesti tunnetuksi Etelä-Amerikan huume-kartellien myötä. Niin kutsuttu ”sota huumeaineita vastaan” nosti esiin rikoksesta saadun hyödyn menettämisen. Vuonna 1982 annettiin ensimmäistä kertaa ratkaisu Kolumbian huume-kaupan tuoton konfiskoimisesta, jossa tuomioistuimien käytti rahanpesun käsitettä. Rahanpesu voidaan ajatella ensimmäisiksi rikosnimekkeiksi, jonka katsotaan vaikuttavan suoraan maailman talouteen sen rajat ylittävän luonteen perusteella. (Sahavirta 2008, 19-21.)

Muun muassa rahoitusalaan, tilintarkastukseen ja asianajotoimintaan kohdistuu erityinen mahdollisuus pestä rahaa. Kohonnut riski johtuu kyseisten elinkeinonharjoittajien vaikutusmahdollisuuksista vaikuttaa kuvaan asiakkaidensa omaisuuden todelliseen luonteeseen, alkuperään tai määräysvallan käyttäjästä. Näin ollen kyseisillä toimialoilla on erityinen vastuu rahanpesun ehkäisyssä. (Sahavirta 2008, 21.)

Laitinen ja Lumio (2009, 29-32) korostavat rahanpesun ohella terrorismin juurien kantautuvan kauas. Euroopassa terrorismi on tunnettu 1800-luvun venäläisistä, italialaisista ja ranskalaisista anarkistiterroristeista. Myös suurta osaa terrorismin historiassa näyttelee toisen maailman sodan jälkeinen aika, jolloin muun muassa Irlannin tasavaltalaisarmeija IRA ja baskien ETA-järjestö tekivät terrori-iskut. Euroopan ulkopuolella Yhdysvalloissa terrorismi on nostanut päätään muun muassa Ku Klux Klanin toiminnalla sekä poliittisten murhien muodossa. Terrorismin luonne on nykypäivään tultaessa muuttunut entistä ideologisemmaksi sekä kansainvälisemmäksi.

2.1 Rahanpesu

Rahanpesu määritellään toiminnaksi, jossa rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty pyritään häivyttämään lailliseen talousjärjestelmään ja saamaan se näyttämään lailliselta. Näin ollen keskeistä on rikoksella hankitun omaisuuden peitteleminen ja konfiskaation välttäminen. Rahanpesu edellyttääkin aina esirikosta, josta saatuun hyötyyn toimet kohdistuvat. Suomessa rahanpesun alkurikoksena voi olla mikä tahansa rikos, joka tuottaa rikoksenteikijälle taloudellista hyötyä. Suomessa suurin osa pestystä rahasta on lähtöisin talousrikollisuudesta. Maailmanlaajuisesti huumeaineriikollisuus katsotaan päälähteeksi. (Poliisi 2019a.)

Vuoteen 2003 asti rahanpesusta rangaistiin rikoslain 32 luvun 1 pykälän 2 momentin mukaan kätkemisrikoksena. Vuonna 2003 tehdyn lakimuutoksen myötä rahanpesu määriteltiin oman

tunnusmerkistönsä mukaan rikoslakiin. Rahanpesu onkin määritelty rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 pykälässä seuraavasti:

”Joka

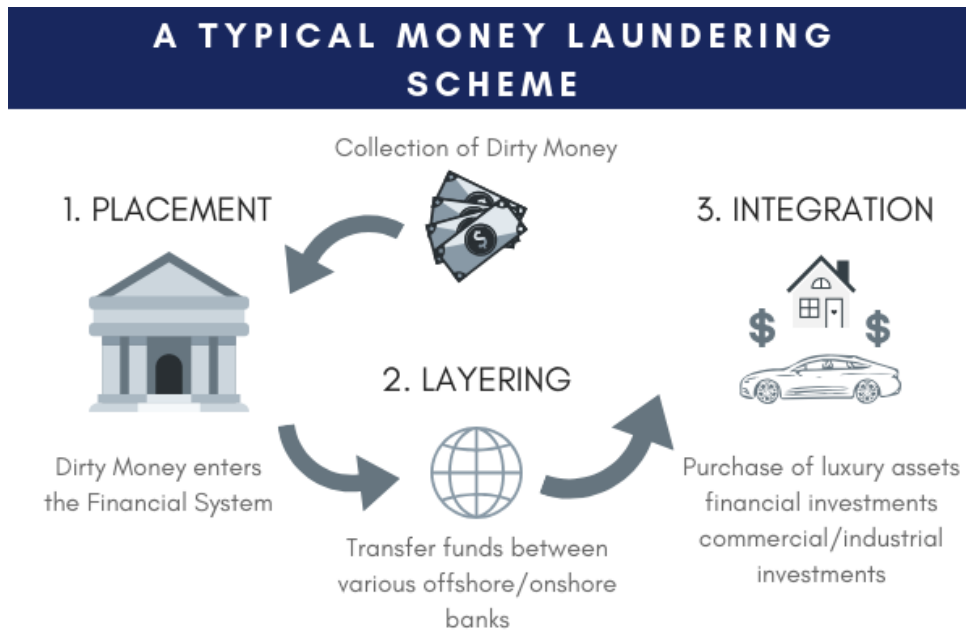
1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka

2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä,

on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.”

Sahavirta (2008, 24-26) toteaa, että rahanpesuprosessi voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Rahanpesijä voi käyttää erilaisia menetelmiä, jotka voivat olla niin sähköisiä kuin fyysisiäkin. Varoja voidaan kuljettaa paikasta toiseen tai ne voidaan siirtää pankkijärjestelmässä. Toisaalta prosessissa voidaan hyödyntää erilaisia kanavia, joiden kautta varat saadaan laillisen järjestelmän piiriin. Tästä hyvänä esimerkkinä toimivat rahoituslaitokset tai erilaiset vedonlyönnin välittäjät. Rahaa voidaan pestä erilaisia välineitä käyttäen. Rikoshiöty voidaan siirtää lailliseen järjestelmään esimerkiksi arvopapereita hyödyntäen.

Vaikka rahaa voidaan pestä monin tavoin, voidaan lähes kaikissa tekotavoissa kuitenkin erottaa kolme erilaista vaihetta. Vaiheet voidaan jakaa niin kutsuttuihin sijoitus-, harhautus- ja palautusvaiheisiin kuten kuvioista 1. ilmenee. Wienin sopimuksen mukaan edellä luetellut vaiheet on nähty rahanpesurikosten määritelmässä omaisuuden muuntamisena (placement), alkuperän salaamisena (layering) sekä varojen lähteen laillistamisena (integration). (Sahavirta 2008, 25-26.)

Kuvio 1: Rahanpesun vaiheet (Anti-Corruption Digest 2019.)

Sijoitusvaihe (Placement) voidaan katsoa vaiheista ensimmäiseksi. Siinä laitton rikoshyöty pyritään saamaan laillisen talousjärjestelmän piiriin. Rikoshyöty voidaan saada lailliseen vaihdantaan tallettamalla käteisvaroja pankkatileille. Varoja voivat tallettaa niin esirikoksen tekijä itse kuin joku muukin. Varojen tallettaminen voidaan tehdä niin kutsuttuna smurffaamisena, jolla tarkoitetaan rahojen tallettamista monissa pienissä erissä useisiin eri rahoituslaitoksiin useampien eri henkilöiden toimesta siten, ettei yksittäinen talletus aiheuta epäilyjä. Toisaalta sijoitusvaiheessa voidaan hyödyntää yritystoimintaa. Tällöin likainen raha häivytetään laillisen liiketoiminnan tuotoksi. Sijoittamisen tavoitteena onkin häivyttää laitton alkuperä mahdollisimman hyvin. Sijoitusvaiheessa saatetaan käyttää perinteisen rahoituslaitoksen lisäksi hyväksi myös niin kutsuttuja portinvartijoita. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan pitää asianajajan toimintaa sijoittaessaan rikoksella saatuja varoja asiakasvaratililleen, josta ne maksetaan edelleen halutuille osapuolille. (Lehtilä 2016, 15.)

Sahavirran (2008, 32-33) mukaan harhautusvaiheessa (Layering) omaisuus erotetaan laittomasta lähteestään. Pyrkimyksenä on se, ettei varoja ja niiden laitonta alkuperää voida enää yhdistää toisiinsa. Yleensä harhautusvaiheessa pyritään kierrättämään varoja esimerkiksi eri yritysten tai maiden kautta. Usein rahaa kierrätetään niin sanottujen veroparatiisimaiden kautta. Syynä veroparatiisien käytölle on se, että näissä maissa rahoituslaitokset tarjoavat ehdottoman pankkialaisuuden alaisia asiakassuhteita. Lisäksi rahoituslaitosten valvonta on vähäistä tai sitä ei ole lainkaan.

Palautusvaiheessa (Integration) laittomat varat sijoitetaan laillisiin varoihin. Tässä vaiheessa varojen alkuperä on näennäisesti laillinen. Palautuvat varat vaikuttavat näin ollen laillisesti hankitulta tulolta. (Sahavirta 2008, 31.)

2.2 Terrorismi ja terrorismin rahoitus

Terrorismilla tarkoitetaan yleisesti väkivaltaista lain tai oikeuden vastaista toimintaa tai sillä uhkaamista. Keskeistä on levottomuuden ja vakavan pelon herättäminen suuressa yleisössä, vaikka teot yleensä kohdistuvatkin pieneen uhrijoukkoon. Terrorismille on tunnusomaista se, ettei päämäärää pyritä saavuttamaan niinkään tekojen kautta, vaan niiden aiheuttamien reaktioiden. Kuten sanottua, terrorismiin kuuluu olennaisena osana väkivallan käyttö. Usein väkivaltaiset teot kohdistuvat myös sivullisiin henkilöihin, eikä ainoastaan poliittisiin henkilöihin. Näin luodaan pelon ilmapiiri, joka auttaa edistämään omia poliittisia näkemyksiä. (Valtioneuvosto 2014, 2; Herrala & Puistola 2006, 212-216.)

Suomen rikoslaissa (39/1889) terroristinen tarkoitus määritellään 34 a luvun 6 §:ssä. Näin ollen laissa rikosentekijällä katsotaan olevan terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on:

”1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa;

2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin;

3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai

4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.”

Terrorismin rahoittaminen on itsenäinen rikosteko. Tekijällä on oltava jonkinasteinen tietoisuus siitä, että varat tullaan käyttämään terrorismirikoksen tekemiseen. Terroristiorganisaatiot usein keräävät rahoitusta. Toisaalta terroristijärjestöt rahoittavat toimintaansa myös perinteisen rikollisuuden keinoin, kuten ase- tai ihmiskaupalla. Terrorismin rahoittamisessa käytetään usein perinteisten rahoituslaitosten lisäksi esimerkiksi hawala-järjestelmää. Hawalassa transaktiot siirretään maasta toiseen silloin, kun ei ole käytettävissä virallista ja toimivaa pankkijärjestelmää. (FATF 2015, 9-10, 12.) Suomen rikoslain (39/1889) 34 a luvun 5 §:ssä määritellään terrorismin rahoittaminen. Siinä korostuukin rikosentekijän tietoisuus sekä käsite ”varat”, joka kattaa kaikenlaisen taloudellisen arvon omaavan varallisuuden. Rikoslaki (39/1889) määrittelee terrorismin rahoittamisen seuraavasti:

”Joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan

1) panttivangin ottamista tai kaappausta,

2) sellaista tuhotyötä, törkeää tuhotyötä tai yleisvaarallisen rikoksen valmistelua, jota on pidettävä terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 60/2002) tarkoitettuna rikoksena,

3) sellaista tuhotyötä, liikennetuhotyötä, törkeää tuhotyötä tai yleisvaarallisen rikoksen valmistelua, jota on pidettävä siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa yleissopimuksessa (SopS 56/1973), kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallantekeiden ehkäisemistä koskevassa lisäpöytäkirjassa (SopS 43/1998), merenkulun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa yleissopimuksessa (SopS 11/1999) tai mannerjalustalla sijaitsevien kiinteiden lauttojen turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa pöytäkirjassa (SopS 44/2000) tarkoitettuna rikoksena,

4) sellaista ydinräjähdერიkosta, terveyden vaarantamista, törkeää terveyden vaarantamista, ydinenergian käyttörikosta tai muuta ydinaineeseen kohdistuvaa tai ydinainetta välineenä käyttäen tehtyä rangaistavaksi säädettyä tekoa, jota on pidettävä ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 72/1989) tarkoitettuna rikoksena, tai

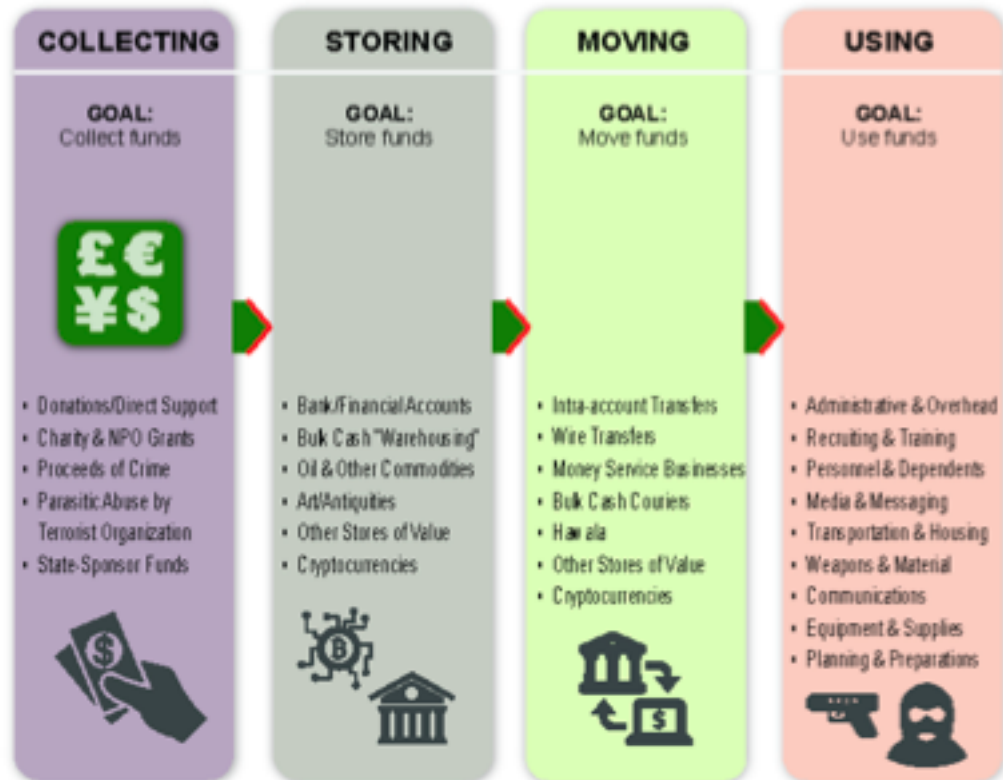
5) murhaa, tappoa, surmaa, törkeää pahoinpitelyä, vapaudenriistoa, törkeää vapaudenriistoa, törkeää ihmiskauppaa, panttivangin ottamista tai törkeää julkisrauhan rikkomista tai niillä uhkaamista, kun teko kohdistuu henkilöön, jota tarkoitetaan kansainvälistä suojelua nauttavia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemistä ja rankaisemista koskevassa yleissopimuksessa (SopS 63/1978).

on tuomittava terrorismin rahoittamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Terrorismin rahoittamisesta tuomitaan myös se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1, 1 a, 2-4, 4 a-4 c, 5 b tai 5 c §:ssä tarkoitettua rikosta. Yritys on rangaistava.”

OECD (2019, 21-24) jaottelee terrorismin rahoittaminen neljään vaiheeseen aivan kuten kuviossa 2. on esitetty. Ensinnäkin varoja kerätään eri lähteistä terroristijärjestön tukemista varten. Toiseksi varat talletetaan eri tavoin, esimerkiksi tavalliselle pankkitilille tai jopa kryptovaluutoiksi. Kolmanneksi varoja siirretään esimerkiksi käyttämällä hawalaa, pankkitilejä tai

erilaisia rahansiirtotoimistoja. Viimeisenä askeleena on varojen käyttäminen. Terroristijärjestöt voivat esimerkiksi hankkia erilaisia aseita tai tukea vierastaistelijoitaan.

Kuvio 2: Terrorismin rahoittamisen vaiheet (OECD 2019, 22.)

3 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva sääntely

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen katsotaan aiheuttavan taloudellisia ja yhteiskunnallisia haittoja lailliselle taloudelle. Rahanpesemisen ehkäisyn tavoitteena on estää rikoksilla saadun hyödyn käyttämistä. Kun rikosentekijä ei voi käyttää samaansa rikoshyötyä rikollisen toiminnan jatkamiseen, uskotaan rikosten vähenevän. Näin ollen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta on jakaantunut ennaltaehkäisevään ehkäisemiseen kuin myös rikosikeudellisin keinoin puuttuvaan rikoshyödyn poisottamiseen rikosentekijältä. Edelleen kasvavat riskit ja uudet uhat edellyttävät yhteiskunnilta uudenlaista valmiutta sekä varautumista. Rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö onkin muotoutunut kansainvälisten yleissopimusten ja Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanon myötä. (Sahavirta 2008, 43-46.)

Hallituksen esityksessä (HE 228/2016 vp) todetaan, että kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n arvion mukaan rahanpesun hinta on globaalisti noin 2-5 prosenttia koko maailman bruttokansantuotteesta. Toisaalta yksittäisten terrori-iskujen kustannukset suhteessa niiden aiheuttamiin yhteiskunnallisiin kustannuksiin voivat olla pienet. Esimerkkinä toimivat New Yorkin vuoden 2001 iskujen kustannukset, jotka olivat noin 400 000 euroa sekä Madridin junaiskujen kustannukset 8000 euroa.

OECD:n alainen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemistä varten perustettu Financial Action Task Force, jäljempänä FATF, laatii kansainvälisiä suosituksia aiheesta. FATF on antanut 40 suositusta rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhousoseiden leviämisen estämiseksi. Näitä suosituksia noudatetaan nykypäivänä noin 180 valtiossa. (Finanssivalvonta 2019.)

Euroopan unionin tasolla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä säännellään niin kutsutuilla rahapesundirektiiveillä, jotka kukin jäsenmaa implementoi omaan lainsäädäntöönsä. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (2015/849) rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesun tai terrorismin rahoitukseen, niin sanotussa neljännessä rahapesudirektiivissä, säädetään rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen. Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivi (843/2018), eli niin sanottu viides rahapesudirektiivi annettiin puolestaan 30.5.2018, joka Euroopan Unionin jäsenvaltioiden oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöään 10.1.2020 mennessä. Uusi direktiivi tarkentaa aikaisempaa sääntelyä. (HE 167/2018 vp.) Suomessa kansallisella tasolla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä säädetään pääosin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (503/2008) sekä rikoslaisissa (39/1889). (Finanssivalvonta 2019.)

3.1 Euroopan unionin lainsäädäntö ja rahanpesu

Wienin yleissopimus allekirjoitettiin usean maan toimesta vuoden 1988 lopulla. Sopimus astui voimaan Suomessa vuoden 1994 aikana. Yleissopimuksessa annettiin ensimmäistä kertaa määräyksiä rahanpesun estämisestä sekä rikoshyödyn pois ottamisesta. Näin ollen sopimus voidaan katsoa merkittäväksi askeleeksi kansainvälisen rikosoikeuden kehityspolulla. Sopimuksella kriminalisoidaan tahallinen rahanpesu järjestäytyneen huumekaupan torjuntakeinona. Samanaikaisesti, kun sopimuksen tavoitteena on huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden väärinkäytön estäminen, pyritään sopimuksella viemään huumausainekauppaan sekaantuneilta rikollisen toiminnan hyöty. Tämä pyritään saavuttamaan tehostetulla globaalilla yhteistyöllä laitonta huumausainekauppaa vastaan, jonka yksi ilmentymistä on rahanpesun kriminalisoiminen ja rajat ylittävä rikoshyödyn konfiskaatio. (HE 180/1992 vp, 3-6.)

Wienin yleissopimuksen mukaisia rahanpesun estoa ja menettämisseuraamuksia koskevia velvoitteita sisältää myös vuonna 1994 Suomessa voimaan tullut Euroopan neuvoston

konfiskaatiosopimus. Niin kutsutun Strasbourgin konfiskaatiosopimuksen päämääränä on täydentää ja tehostaa rajat ylittävää vakavaa rikollisuutta. Sopimus painottaa konfiskaatiota globaalien rikollisuuden toimintakeinona. Sopimusta laadittaessa otettiin huomioon Wienin sopimuksen systematiikka ja käsitteistö. (SopS 53/1994.)

Vuonna 2005 muodostettiin Varsovan sopimus, jota ei kuitenkaan ole ratifioitu vielä Euroopan unionissa. Tämän Euroopan neuvoston yleissopimuksen tarkoituksena on täydentää Strasbourgin sopimusta. Varsovan yleissopimus voidaan nähdä kattavana kansainvälisenä sopimuksena, joka sääntelee rahanpesun torjuntaa. (Sahavirta 2008, 81.)

Financial Action Task Force (FATF) on antanut 40 rahanpesun ja terrorismin estämiseen liittyvää suositusta, joita jäsenmaat ovat sitoutuneet noudattamaan. FATF on antanut suosituksia aina vuodesta 1990. Toiminnan tausta-ajatuksena on asettaa normeja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi sekä lainsäädännön ja viranomaisten toiminnan voimistamiseksi. FATF valvoo suositusten noudattamista säännöllisin väliajoin suorittamissaan maatarastuksissa. (FATF 2019a, 6-8.)

Euroopan neuvosto on antanut yhteensä viisi rahanpesua koskevaa direktiiviä. Direktiivien esikuvana ovat osin FATF:n antamat 40 suositusta. Direktiivin velvoitteet koskevat toimia rahanpesun ennalta ehkäisemiseksi. Direktiivissä ei aseteta rikosoikeudellista sääntelyä koskevia velvoitteita, vaan se jättää jäsenvaltiolle harkintavaltaa täytäntöönpanon keinoista. Direktiivin velvoitteet on laitettu täytäntöön Suomessa kansallisella tasolla pääasiassa lailla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). (Sahavirta 2008, 100-103.)

3.2 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) tuli voimaan 03.07.2017, jolloin se kumosi aiemman rahanpesulain. Lailla pantiin täytäntöön rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi eli niin kutsuttu neljäs rahanpesudirektiivi. Hallituksen esitys 167/2018 vp annettiin eduskunnalle, jonka myötä rahanpesulakiin tuli muutoksia 01.01.2019 alkaen. Muutoksen tavoitteena oli panna viides rahanpesudirektiivi täytäntöön. (HE 167/2018 vp.)

Hallituksen esityksestä (HE 167/2018 vp) käy ilmi, että rahanpesulain pääasiallinen tavoite on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Lailla pyritään laittoman toiminnan paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rikoksen tuoman hyödyn jäljittämiseen ja takaisinsaantiin. Ensiarvoista laissa ovat asiakkaan tuntemiseen ja tunnistamiseen liittyvät velvollisuudet sekä epäilyttävistä liiketoimista ilmoittaminen rahanpesun selvittelykeskukselle. Laki sisältää myös säännökset noudattamisen valvonnasta ja rikkomuksista määrättävistä seuraamuksista. Laki ottaa aiempaa selkeämmin huomioon riskiperusteisen lähestymistavan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lain soveltamisalaan kuuluvien toimijoiden tulee arvioida omaa toimintaansa

ja siihen liittyviä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Toimijoiden tulee mitoittaa omat toimintatapansa näiden riskien mukaan. Lakia sovelletaan erilaisiin yhteisöihin ja elinkeinoharjoittajiin (ilmoitusvelvollisiin), kuten luottolaitoksiin, sijoituspalveluyrityksiin, peliyhteisöihin, kiinteistönvälittäjiin ja asianajajiin.

3.3 Rahanpesun määrittely rikoslaissa

Rahanpesu kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994 voimaan tulleessa rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa kätkemisrikoksena. Kriminalisoinnin taustalla oli ajatus rahanpesun taustalla olevan esirikollisuuden estämisestä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan lisäksi. Vuonna 2003 rahanpesu erotettiin voimaan tulleilla rangaistussäännöksillä kätkemisrikoksista itsenäiseksi tunnusmerkistökeeseen. Tunnusmerkistöjen erottamisen syynä oli se, että rahanpesun ja kätkemisrikosten tyyppitapaukset eroavat toisistaan. Toisaalta erottamisen taustalla oli tarve helpottaa kansainvälistä yhteistyötä. Erottamista puolsi myös rahanpesun moitittavuuden korostaminen ja sen merkitys osana vakavaa järjestäytyntä rikollisuutta. (HE 53/2002.)

Nykyisin rahanpesusta säännellään rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 §:ssä seuraavasti:

”Joka

1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka

2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä,

on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.”

Rikoslaissa (39/1889) on säädetty rangaistavaksi myös rahanpesun yritys, törkeä rahanpesu, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi, tuottamuksellinen rahanpesu ja rahanpesurikkomus.

Hallituksen esityksen (53/2002 vp) mukaan törkeä rahanpesu määritellään 32 luvun 7 §:ssä. Ensimmäisen momentin sanamuoto määrittelee rikoksen kautta saadun omaisuuden erittäin arvokkaaksi. Teoiksi nähdään teot, jotka kohdistuvat suureen rikoshyötyyn kokonaisuudessaan. Toisaalta se kattaa myös erittäin arvokkaan omaisuuden jakamisen useille

rahanpesijöille. Törkeän rahanpesun raja asettuu yli 13 000 euroon. Toisen momentin mukaan tärkeää rahanpesua on rikoksen tekeminen erityisen suunnitelmallisesti. Suunnitelmalliseksi toteuttamiseksi voitaisiin nähdä rikoksen kohteena olevan omaisuuden kätkeyminen monimutkaisia järjestelyitä käyttäen.

Rikoslaki (39/1889) määrittelee **törkeän rahanpesun** seuraavasti:

”Jos rahanpesussa

1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai

2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.”

Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi säädetään rikoslain 32 luvun 8 §:ssä. Salahankeon tekemuotona on sopiminen rikoksen tekemisestä. Rangaistuksen edellytykseksi katsotaan hyöty, joka on saatu lahjusrikoksella, rikoslain 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa määritellyllä veroon kohdistuvalla törkeällä veropetoksella tai törkeällä avustuspetoksella. Lisäksi näiden rikosten tuottaman hyödyn sijaan tullut omaisuus voi olla kohteena. Salahanke edellyttää suunnitelmallisuutta ja sopimista. (HE 53/2002 vp.)

Rikoslaki (39/1889) määrittelee **salahankeon törkeän rahanpesun tekemiseksi** seuraavasti:

”Joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus, on tuomittava salahankeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.”

Tuottamuksellinen rahanpesu vaatii tekijältä törkeää tuottamusta. Tuottamuksellinen rahanpesu kattaa samat täytäntöönpanotoimet kuin 6 §:n tunnusmerkistö. Tuottamuksellisuus täyttyy erityisesti silloin, kun esirikokseen syyllistynyt luovuttaa rikoksella hankittuja varoja tai niiden sijaan tullutta omaisuutta selvästi tavanomaisesta poikkeavista olosuhteissa. Vastaanottavalla henkilöllä on näiden olosuhteiden vuoksi painava syy suhtautua varallisuuden alkuperään epäillen. (HE 53/2002 vp.)

Rikoslaki (39/1889) määrittelee **tuottamuksellisen rahanpesun** seuraavasti:

”Joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, on tuomitava tuottamuksellisesta rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Rahanpesurikkomukseksi katsotaan teko, joka täyttää rahanpesurikoksen tai tuottamuksellisen kätkemisrikoksen tunnusmerkistön. Rikkomuksen perusteiksi katsotaan omaisuuden arvo ja muut seikat, jotka tekevät teosta vähemmän moitittavan. (HE 53/2002 vp.)

Rikoslaki (39/1889) määrittelee **rahanpesurikkomuksen** seuraavasti:

”Jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomitava rahanpesurikkomuksesta sakkoon.”

Rahanpesurikoksiin sovelletaan kahta rajoitussäännöstä, jotka on määritelty rikoslain 32 luvun 11 §:ssä. Rikoslain 32 luvussa tarkoitetuista rikoksista ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn. Toisaalta henkilö voidaan tuomita törkeästä rahanpesusta tai sen yrityksestä, mikäli rahanpesurikos koostuu tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta. Toinen rajoitussäännös koskee rikoksentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvia henkilöitä. Näin ollen säännöksiä ei sovelleta yhteistaloudessa asuvaan, joka vain käyttää tai kuluttaa rikoksentekijän tavanomaisiin tarkoituksiin hankkimaa omaisuutta. (L39/1889.)

Rikoslain (39/1889) 32 luvun 12 §:ssä säännellään menettämisseuraamuksista seuraavasti:

”Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, rahanpesun kohteena ollut omaisuus voidaan valtiolle menetetyksi tuomitsemisen asemesta tuomita esirikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena, jos omaisuus on laadultaan tähän sopivaa eikä vahingonkorvausta tai edunpalautusta hänelle ole suoritettu, noudattaen soveltuvin osin, mitä 10 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään. Omaisuus on kuitenkin tuomittava menetetyksi, jollei se ole laadultaan sopivaa tai sitä ei voida tuomita loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena 10 luvun 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun esteen vuoksi. Tällöin esirikoksella loukatun oikeudesta saada valtion varoista vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaava määrä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 10 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään.”

Menettämisseuraamukset voidaan nähdä turvaamistoimina, joita ei ole katsottu voitavan käyttää rangaistuksina. Seuraamuksilla onkin preventiivinen luonne. Toisaalta turvaamistoimilla on yleis- ja erityisestävä vaikutus. Kun rahanpesusta tuomitulta otetaan menettelyn kohteena ollut hyöty sekä rikoksella saavutettu hyöty, uskotaan rikoshyödyn vähenevän. (Sahavirta 2008, 363-366.)

Rikoslain 32 luvun 6 §:ssa pykälässä on määritelty rahanpesuun ryhtymisen tekotavat. Sääntönsen mukaan rahanpesu voidaan toteuttaa ottamalla vastaan, käyttämällä, muuntamalla, luovuttamalla, siirtämällä, välittämällä tai pitämällä hallussa rikoksella hankittuja varoja. Luottelun voidaan katsoa olevan tyhjentävä.

Tekotavat vastaanottaminen, hallussapito ja luovuttaminen voivat näyttäytyä siten, että rahanpesijä ottaa säilyttääkseen rikoksella hankittua varallisuutta. Näin ollen omaisuutta pidetään hallussa, vaikka todellinen määräysvalta omaisuuteen onkin esirikoksen tehneellä toimijalla. Rahan tallettaminen rahanpesijän omalta tililtä esirikoksen tehneen tilille on puolestaan vastaanottamista. Hallussapidoksi voidaan katsoa lyhytaikainen hallussapito. Lisäksi hallussapidon ei tarvitse välttämättä merkitä fyysistä hallussapitoa. Siirtämiseksi voidaan määritellä esimerkiksi varojen siirtäminen tililtä toiselle. Rahanpesussa muuntaminen voi olla omaisuuden muuntamista joksikin toiseksi, kuten eurojen muuttamista dollareiksi. Käyttäminen on yksinkertaisuudessaan omaisuuden tuhlaamista. Välittäminen voidaan nähdä esimerkiksi siten, että rikosentekijä toimii välittäjänä vaikkapa kiinteistö- tai arvopaperikaupassa. (Lehtilä 2016, 15-19.)

3.4 Rahanpesulain velvoitteet asianajajien toiminnassa

Vuoden 2008 eli vanhan rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisiksi alettiin katsoa myös asianajajat. Ilmoitusvelvollisiksi määritellään sellaiset toimialat, joita voidaan käyttää hyväksi rahanpesutarkoituksissa. Lakia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) sovelletaan sen 1 luvun 2 §:n mukaisesti asianajajiin seuraavasti:

”Asianajajista annetussa laissa (49671958) tarkoitettuun asianajajaan ja hänen apulaiseensa siltä osin kuin nämä toimivat asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa taikka osallistuvat asiakkaan puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:

- a) kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostamiseen tai myyntiin;*
- b) asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen;*
- c) pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaamiseen tai hoitamiseen;*

d) yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestelyyn; tai

e) säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen.”

Velvoitteet ylettyvät myös toimeksiantoihin, jotka liittyvät kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden kauppoihin. Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan lakia sovelletaan ”*liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvään tai välittävään siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa.*” Kyseinen säännös koskee asianajajaa konkurssipesän pesänhoitajana tai kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana 1 luvun 2 §:n 12 kohdassa määriteltyihin liiketoimiin. Asianajajaa koskevat myös rahanpesulain velvoitteet tämän antaessaan veroneuvontaa. On kuitenkin huomattava, ettei rahanpesulakia sovelleta toiminnassa, joka koskee oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamista. (L444/2017.)

Asianajajia valvoo Asianajajaliitto, joka on julkisoikeudellinen yhteisö. Asianajajien toiminta perustuu lakiin asianajajista (496/1958). Asianajajaliitto on antanut jäsenilleen ohjeen B17 rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä vuonna 2017. Tällä Asianajajaliitto ohjeistaa asianajajia oikeista käytännöistä ottaen huomioon asianajoalalle ominaiset piirteet. Ohje ei kuitenkaan voi olla asianajotoimiston ainoa ohje rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Kunkin toimiston tulee laatia B17 ohjeen mukaisesti omaan riskiarvioon perustuva kirjallinen ohje asiakkaan tuntemisesta sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 5.)

4 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toiminnan keskeiset toimijat

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kehitys perustuu tarpeeseen estää rikoksella saatujen varojen pääsy lailliseen talouteen sen luotettavuuden ja vakauden turvaamiseksi. Alun alkaen on myös uskottu, että rikollisuus lisääntyy niin kansallisesti kuin kansainvälisesti, mikäli rahanpesua ja terrorismin rahoittamista ei pyritä torjumaan niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. On huomattava, että lainsäädännön kehitys pyrkii koko ajan vastaamaan nykypäivän rikollisuutta. Tämän vuoksi Euroopan unioni pyrkii yhtenäistämään rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen vastaista lainsäädäntöä eri valtioiden välillä. Euroopan unionin rahanpesudirektiivit näkyvätkin suoraan kansallisessa lainsäädännössä, josta rahanpesulaki ja siinä mainittu Suomen Asianajajaliiton valvontavelvollisuus ovat hyviä esimerkkejä. (Sahavirta 2008, 61-64.)

4.1 Euroopan unioni

Tehokkaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen työn edellytyksenä ajatellaan olevan mahdollisimman monien valtioiden ja taloudellisten alueiden rahanpesua koskevan lainsäädännön yhtenäisyys ja toisaalta sen tehokas täytäntöönpano. Näin ollen Euroopan unioni pyrkii rahoitusjärjestelmän luotettavuuden ja vakauden turvaamiseen. Mikäli rahanpesua ja terrorismia ei kyetä ehkäisemään, seurauksena voi olla negatiivisia talousvaikutuksia sekä rahoitusmarkkinoiden epävakaisuutta. Kielteisiä vaikutuksia voivat olla muun muassa kansainvälisten pääomavirtojen häiriöt, vakauteen liittyvät riskit sekä luottamuksen horjuminen. (Euroopan komissio 2018.)

Kasvat riskit ja uudet uhat edellyttävät ajan hermolla olemista. Näin ollen Euroopan tulee sekä kansallisella että globaalilla tasolla varautua ja säätää uutta lainsäädäntöä. Euroopan unionin kulmakiviä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiselle ovat niin kutsutut rahanpesudirektiivit. Direktiiveillä parannetaan aiempaa lainsäädäntöä ja pyritään entistä tehokkaampaan rahanpesun estämiseen jäsenmaissa. Suomen voimassa oleva lainsäädäntö rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä perustuu EU:n rahanpesudirektiiviin sekä FATF:n antamiin 40 suositukseen. (Euroopan komissio 2019.)

Euroopan komissio laatii kahden vuoden välein ylikansallisen riskiarvion, jonka avulla EU-maat voivat tunnistaa ja analysoida rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen liittyviä riskejä. Riskiarvion avulla jäsenmaat voivat myös tehdä toimia havaittujen riskien minimoimiseksi. Raportista käy ilmi muun muassa suosituksia EU-maille siitä, miten riskien kanssa toimitaan sekä luettelo yleisimmistä rahanpesutavoista ja alueiden riskeistä. Komissio myös seuraa rahanpesun vastaisten EU-säännösten täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. (Euroopan komissio 2017.)

4.2 Financial Action Task Force eli FATF

Financial Action Task Force eli FATF on rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastainen toimintaryhmä. Se perustettiin OECD:n alaisuuteen vuonna 1989. Tällä hetkellä FATF:n jäseniä on yhteensä 39, joista 37 on valtiota ja 2 alueellista järjestöä. Suomi on ollut FATF:n jäsenenä vuodesta 1991. Jäsenenä Suomen hallitus on poliittisesti sitoutunut noudattamaan FATF:n antamia suosituksia ja osallistumaan maatarkastuksiin. (FATF 2019b.)

FATF:n osallistuu rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisen kansainväliseen yhteistyöhön asettamalla standardeja. Standardeista tärkeimmät ovat rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhousoseiden rahoittamisen torjuntaa koskevat suositukset. FATF on antanut 40 suositusta, jotka ovat tärkeitä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisessa työssä. FATF on antanut suosituksia aina vuodesta 1990. FATF arvioi jäsentensä lainsäädäntöä ja viranomaisten toimintaa erilaisilla arviointi- ja seurantaraporteilla. Esimerkiksi Suomea koskeva raportti hyväksyttiin huhtikuussa 2019. (Sisäministeriö 2019.) Kyseisessä arviointiraportissa

Suomi sai neliportaisessa arvostelussa korkeimman arvion rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen globaalista yhteistyöstä. Suomi sai toiseksi korkeimman arvion rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamisesta ja viranomaisten yhteistyöstä. Lisäksi toiseksi korkein arvio saatiin tiedon tuottamisesta sekä rahanpesun tutkimisesta sekä syyttämisestä. Kuitenkin Suomi menestyi arviossa heikoiten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvonnassa. Tässä pääsyynä ovat olleet heikot resurssit. (Juutinen 2018, 1-2.)

4.3 Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskus on Keskusrikospoliisiin vuonna 1998 perustettu yksikkö. Selvittelykeskuksen pääasialliset tehtävät liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan sekä selvittämiseen. Rahanpesunselvittelykeskuksen toiminta voidaan nähdä jakaantuneen kolmeen ryhmään, aivan kuten kuviossa 3. on esitetty. Ensimmäinen ryhmistä on selvittelyryhmä, joka kirjaa saapuneet ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista rahanpesurekisteriin sekä selvittelee saapuneita ilmoituksia. Toinen ryhmistä on terrorismin torjunnan ja varojen hallinnollisen jäädättämiseen liittyvä ryhmä. Niin kutsutun TERHA-ryhmän alaan kuuluvat terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät asiat. Kolmas ryhmä puolestaan on analyysiryhmä, joka hoitaa yksikön operatiivisen ja strategisen analyysin tuottamisen. On kuitenkin huomiotava, että vaikka selvittelykeskus voi käynnistää rahanpesuilmoituksen perusteella esitutkinnan, käytännössä se ei tee esitutkintaa itse. (Poliisi 2019b.)

Laissa rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017) 2 §:ssä säädetään rahanpesun selvittelykeskuksesta ja sen tehtävistä seuraavaa:

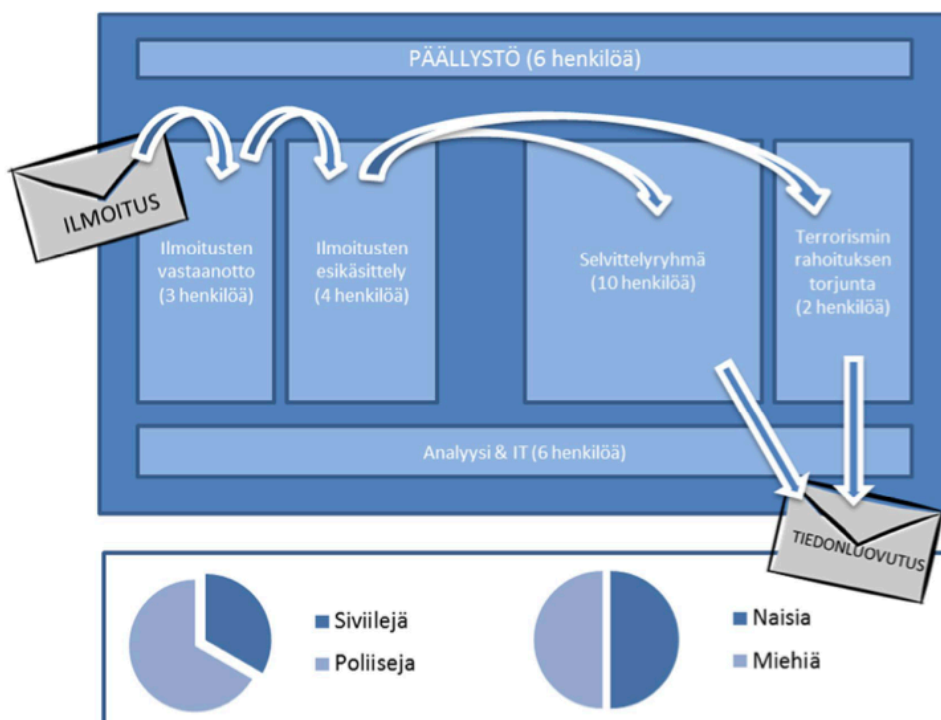
”Keskusrikospoliisissa on rahanpesun selvittelykeskus, jonka tehtävänä on:

- 1) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä tutkintaan saattaminen;*
- 2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017) 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten vastaanottaminen ja analysointi sekä palautteen antaminen niiden vaikutuksista;*
- 3) yhteistyö viranomaisten kanssa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa;*
- 4) yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa;*
- 5) yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa;*
- 6) tilaston pitäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja mainitun luvun 5 §:ssä säädettyjen liiketoimien*

keskeytysten lukumäärästä, tutkintaan saatettujen epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten lukumäärästä sekä tehdyistä, vastaanotetuista, evätyistä ja vastatuista tietopyynnöistä;

7) varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain (325/2013) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten vastaanotto ja käsittely, mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettujen jäädyttämispäätösten edellytysten selvittäminen ja jäädyttämispäätöksiä koskevien esitysten tekeminen.”

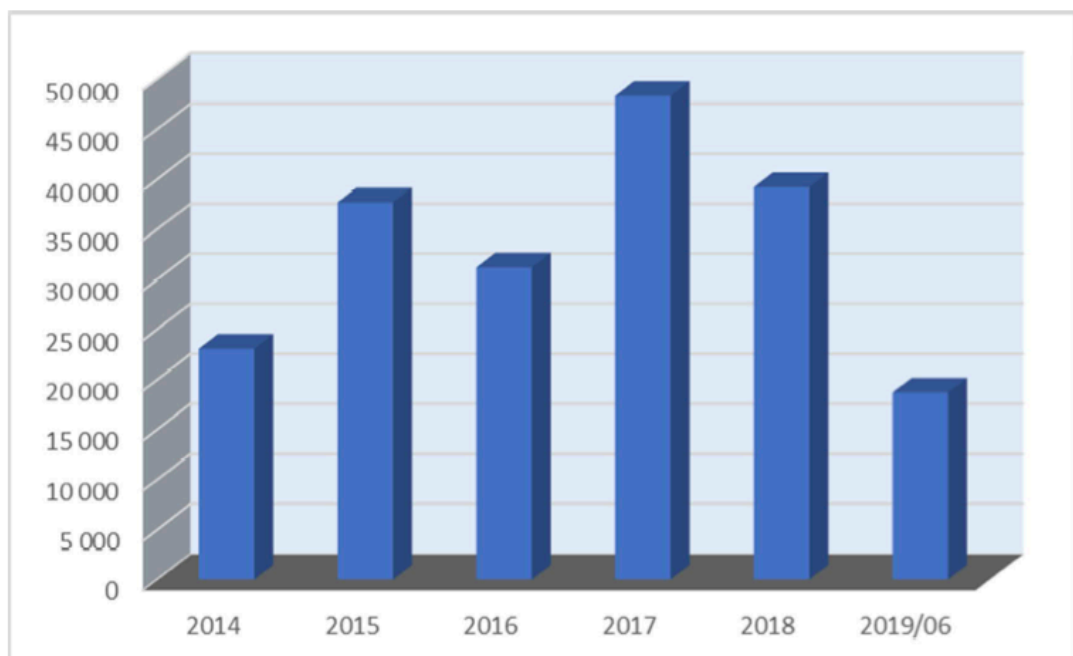

Kuvio 3: Rahanpesun selvittelykeskus (Majamaa 2017, 4.)

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisten on ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttäviä liiketoimia sekä terrorismin rahoitusta koskevat epäilyt (kts. kuvio 4.). Rahanpesun selvittelykeskuksen vuoden 2019 puolivuosisikatsauksen mukaan rahanpesuilmoitusten määrä tulee lisääntymään merkittävästi aiempien vuosien määristä (kts. kuvio 5.). Ilmoitusten kokonaismäärän arvioitiin katsauksen mukaan asettuvan välille 55 000-60 000 kappaletta. (Majamaa 2019, 3-4.)

Ilmoittajataho	2016	2017	2018	2019/06
Rahapeliyhteisö	12 165	22 506	16 208	6 256
Yleistä maksujenvälitystä tarjoava	15 321	20 309	13 492	7 442
Luotto- ja rahoituslaitos (pankki)	3 258	5 178	9 075	4 387
Luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki)	88	38	91	117
Vakuutusyhtiö	32	57	87	74
Käteiskauppa >10.000 (aiemmin > 15.000)	91	54	62	26
Kiinteistövälittäjä	11	10	19	6
Kirjanpitäjä	2	2	15	10
Sijoituspalvelu	3	5	13	3
Asianajaja tms.	7	8	13	4
Tilintarkastaja	15	16	8	9
Panttilainausta	0	3	1	1
Huolellisuusvelvollinen viranomainen	109	87	88	25
Muu tahoa	87	39	37	342
Kotimainen poliisiviranomainen	5	6	11	5
YHTEENSÄ	31 194	48 318	39 220	18 707

Kuvio 4: Epäilyttävistä liiketoimista ja terrorismin rahoittamista koskevista epäilyistä ilmoittaneet tahot (Majamaa 2019, 6.)

Kuvio 5: Rahanpesuilmoitusten määrät vuosina 2014-6/2019 (Majamaa 2019, 5.)

4.4 Suomen asianajajaliitto

Suomessa asianajajan nimikettä voi käyttää ainoastaan Suomen Asianajajaliittoon hyväksytyt juristit. Vuonna 2008 voimaan tullut vanha rahanpesulaki oli Asianajajaliitolle merkittävä, sillä tässä laissa asianajajayhdistyksen tehtäväksi säädettiin lain valvonta siltä osin, kuin laki ja muut määräykset koskivat asianajajia. Asianajajaliitto valvoo sitä, noudattavatko asianajat rahanpesulain säännösten ja määräysten noudattamista. Mikäli Asianajajaliitto havaitsee asianajajan toimineen vastoin rahanpesulain säännöksiä, Asianajajaliiton hallitus tekee esityksen aluehallintovirastolle seuraamuksen määräämisestä asianajajalle. (Ylönen 2018, 6.)

Uusi rahanpesulainsäädäntö edellyttää asianajajien valvonnan lisäksi Asianajajaliittoa laatimaan riskiarvion sen valvonnan piiriin kuuluvien ilmoitusvelvollisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä. Riskiarviota laadittaessa tulee huomioida muun muassa kansallinen riskiarvio ja asianajotoimialaa koskevat ilmoitusvelvollisten ja niiden asiakkaisiin, tuotteisiin ja palveluihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Asianajajaliiton hallitus määräsi vuonna 2018 aloitettavaksi rahanpesutarkastukset, joiden kohteen on se, miten asianajat täyttävät vuonna 2017 voimaan tulleen uuden rahanpesulain säännökset. Vuosittain tarkastuksen kohteena on noin 80 asianajotoimistoa. (Ylönen 2018, 95, 110.)

5 Riskit ja riskien arviointi

Ilmoitusvelvollisten tulee menetellä uuden rahanpesulainsäädännön mukaisesti, sillä yhtenäiset menettelyt varmistavat sen, ettei yritystoimintaa hyödynnetä rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Asianajajia valvovan Suomen Asianajajaliiton tulee myös laatia riskiarvio sen valvonnan piiriin kuuluvien ilmoitusvelvollisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä. Tätä kutsutaan valvojakohtaiseksi riskiarvioksi, jossa tulee ottaa huomioon komission Euroopan unionin laajuinen riskiarvio. Toisaalta arviota tehtäessä on otettava huomioon myös kansallinen riskiarvio ja asianajoalaa koskevat erityiset riskit. (Ylönen 2008, 110-111.)

Ilmoitusvelvollisen tulee laatia riskiarvio, jonka myötä asiakkaan tuntemiseen suhteutetaan riittävät toimenpiteet. On huomattava, ettei rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski ole kaikissa tapauksissa yhtä suuri. Näin ollen riskiperusteisella lähestymistavalla voidaan löytää oikeat mittasuhteet asiakkaan tuntemisessa. Riskiarvio voidaankin nähdä osana asianajotoimiston sisäistä riskienhallintaa. (Ylönen 2008, 110-111.)

5.1 Velvollisuus laatia riskiarvio

Hallituksen esityksen (HE 228/2016 vp) mukaan asianajajan, toisin sanoen ilmoitusvelvollisen, tulee laatia kirjallinen riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi liiketoimintansa kannalta. Riskiarvion tulee olla kartoitus asianajajan

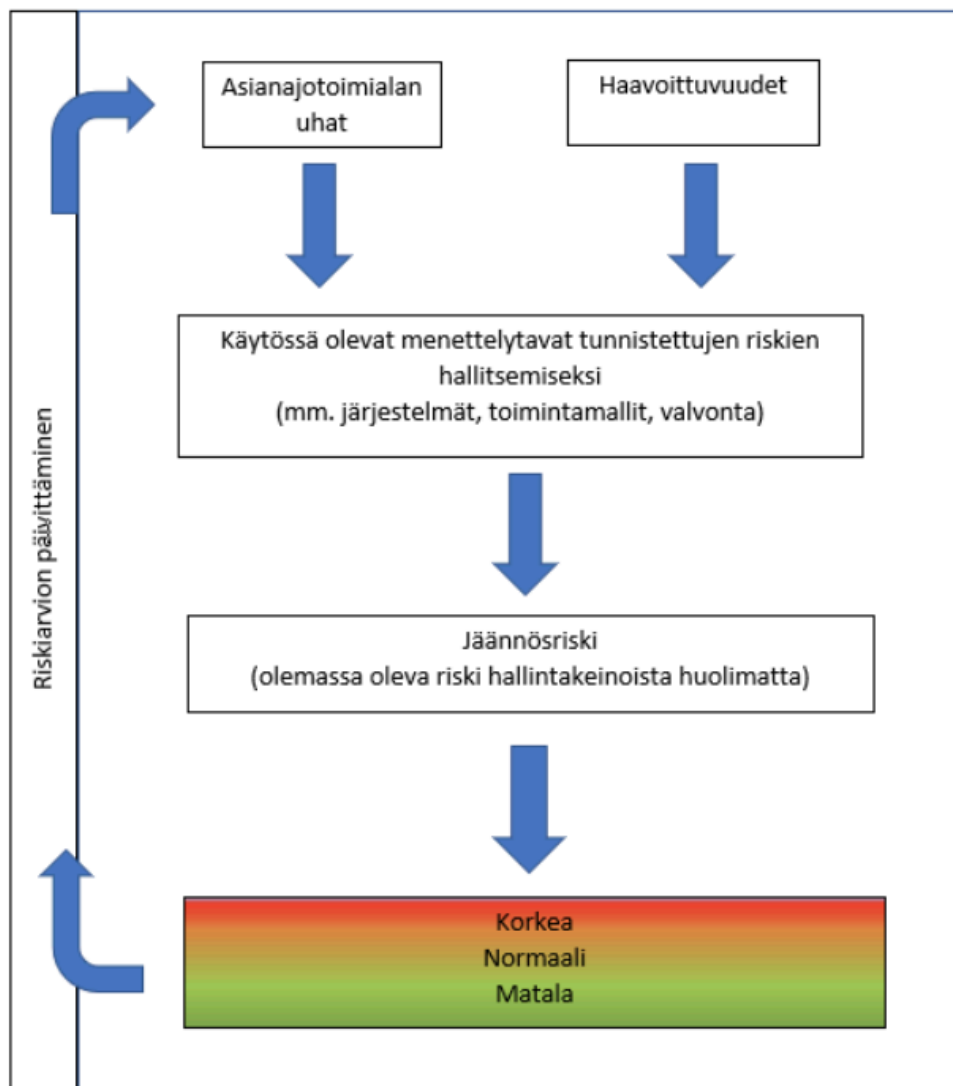
omaan toimintaan liittyvistä uhkista ja haavoittuvuuksista. Riskiarvion laatimisessa on otettava huomioon toiminnan luonne, koko sekä laajuus. Mikäli asianajotoimistossa työskentelee useampi kuin yksi asianajaja, voidaan toimistossa silti laatia vain yksi riskiarvio. On kuitenkin huomattava, että arvion tulee kattaa kaikkien asianajajien toimeksiantoihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Arviota tulee päivittää säännöllisesti. Sitä ei tarvitse toimittaa automaattisesti Asianajajaliitolle, vaan se tulee voida esittää liiton niin pyytäessä. (HE 228/2016 vp.) Rahanpesulain (444/2017) 1 luvun 3 §:ssä säännellään ilmoitusvelvollisen riskiarviosta seuraavasti:

”Ilmoitusvelvollisen on laadittava riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi. Riskiarvio on päivitettävä säännöllisesti. Riskiarvio ja siihen tehtävät muutokset on toimitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle tai asianajajayhdistykselle tämän pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä.

Ilmoitusvelvollisen on otettava riskiarvion laadinnassa huomioon toimintansa luonne, koko ja laajuus. Ilmoitusvelvollisella on oltava edellä mainitut tekijät huomioon ottaen riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan tulee sisältää ainakin:

- 1) sisäisten toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan kehittämisen;*
- 2) sisäisen tarkastuksen, jos tämä on perusteltua ilmoitusvelvollisen toiminnan luonne ja koko huomioon ottaen.”*

Suomen Asianajajaliiton (2018) mukaan asianajajan omaan toimintaan liittyviä uhkia ja haavoittuvuuksia tulee tarkastella toimeksiantojen, asiakkaiden ja teknologian kehityksen näkökulmasta. Toimeksiantoilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi erilaisia yritysjärjestelyitä. Asiakkaisiin liittyviä riskejä voivat olla esimerkiksi monimutkainen omistusrakenne tai ulkomaan toiminnot. Toisaalta teknologian kehitykseen liittyviä riskejä voivat olla asiakkaiden tunnistaminen pelkän sähköisen kanavan kautta. Liitto määrittelee haavoittuvuuden heikkouksiksi, joita rikolliset voivat käyttää hyväkseen. Hyvänä esimerkkinä haavoittuvuudesta voidaan pitää järjestelmiä tai vaikkapa työntekijöiden ammattitaidon ylläpitoa. Kun asianajaja arvioi toimintaansa liittyviä heikkouksia, on tämän pyrittävä löytämään niin kutsuttuja hallintakeinoja riskien minimoimiseksi. Esimerkkinä hallintakeinoista voi olla sisäinen valvonta. Kun asianajaja on arvioinut toimintaansa liittyvät riskit ja keinot niiden minimoimiseksi, syntyy niin kutsuttu jäännösriski. Jäännösriskillä tarkoitetaan sitä riskiä, joka on olemassa hallintakeinoista huolimatta. Jäännösriski voi olla pieni, normaali tai suuri, aivan kuten kuvio 6. osoittaa.

Kuvio 6: Asianajotoimiston riskiarvio (Suomen Asianajajaliitto 2018.)

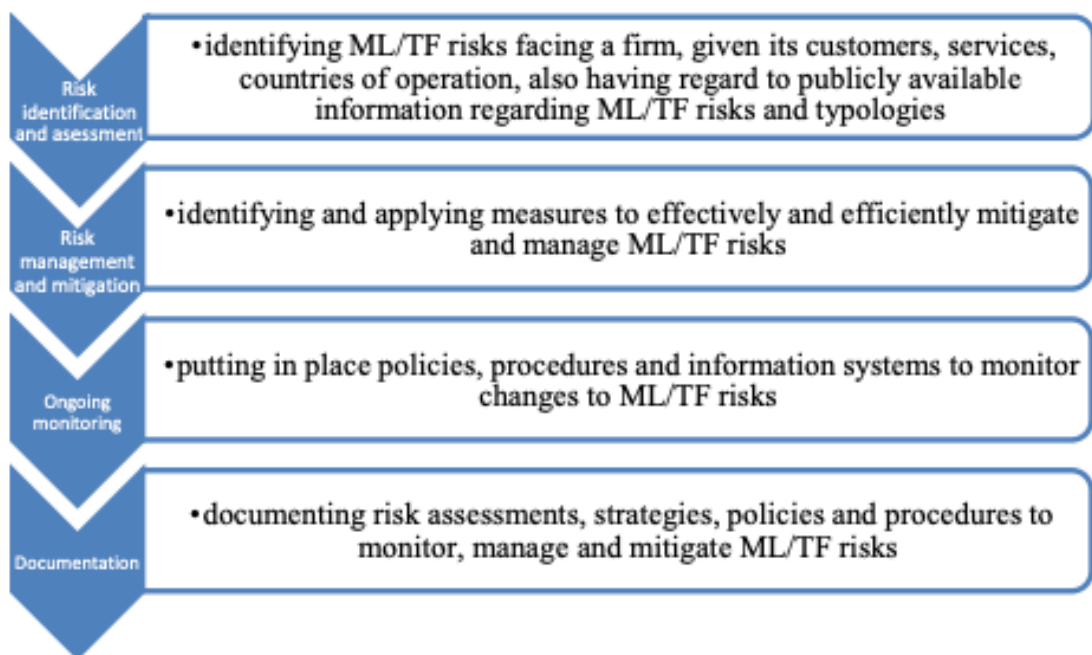
5.2 Riskiperusteinen lähestymistapa

Hallituksen esityksestä (228/2016 vp) voidaan nähdä se, kuinka sääntelyä halutaan yhdenmukaistaa, ottaa mukaan FATF:n uudet suositukset ja vastata uusiin haasteisiin. Komissio ehdotti lain taustalla olevaan direktiiviin laajoja muutoksia. Siinä korostetaan erityisesti riskiperusteiden lähestymistavan korostamista. Näin ollen neljännessä rahanpesudirektiivissä säädetään kokonaisvaltaisesta rahapesun ja terrorismin rahoittamisen riskiperusteisesta lähestymisvelvollisuudesta.

Riskiperusteisen lähestymistavan käyttäminen ulottuu asianajajiin, ja heidän tulee tunnistaa, arvioida ja ymmärtää rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit toimialallaan. Näin ollen asianajajien täytyy määritellä tehokkaat toimenpiteet vähentääkseen ja hallitakseen rahanpesua ja terrorismin rahoittamista koskevia riskejä. Pääperiaatteet

riskiperusteisessa lähestymistavassa (kts. kuvio 7.) on se, että valvottavan, eli asianajajan, tulee tunnistaa omiin asiakkaisiinsa, tuotteisiinsa ja palveluihinsa liittyvät riskit. Toisaalta valvottavan tulee arvioida säännöllisesti toimintamalliansa sopivuutta, luoda menetelmiä asiakkaidensa tuntemiseen, laatia sisäiset toimintaohjeet ja kouluttaa henkilökuntaansa. Tärkeää on myös seurata asiakassuhteita riskiperusteisesti. Riskiperusteiseen lähestymistapaan liittyy vahvasti myös se, että valvottavan tulee löytää niin sanottu normaalitaso asiakkaidensa tuntemisessa. Mikäli tästä ilmenee poikkeavaa, tulee tuntemista tehostaa. (FATF 2019c, 19, 27-30.)

70. Key elements of a RBA can be summarised as follows:

Kuvio 7: Riskiperusteisen lähestymistavan pääkohdat (FATF 2019c, 19.)

5.3 Asianajoalaa koskevat riskit

Valvottavan tulee luoda omaan toimintaansa soveltuvat ja riskeihin suhteutetut menetelmät asiakkaan tuntemiseen sekä riittävät riskienhallintamenetelmät väärinkäytösten ja rahanpesun sekä terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Jotta voidaan luoda tarpeelliset toimintatavat, tulee ymmärtää, missä riskit asianajoalalla ovat kohonneet. Näin ollen asianajoalan ammattilaisten tulee pitää mielessään se, että riskit kohdistuvat erityisesti asiakkaisiin ja näiden liikekumppaneihin, asianajotoimiston toimeksiantoihin sekä maantieteellisiin tekijöihin. (FATF 2019c, 27.) Kuten rahanpesulain (444/2017) 1 luvun 2 §:n 12 kohdassa todetaan, että ”laki koskettaa asianajajia, kun nämä toimivat asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa taikka osallistuvat asiakkaan puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:

- a) kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostamiseen tai myyntiin;
- b) asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen;
- c) pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaamiseen tai hoitamiseen;
- d) yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestelyyn; tai
- e) säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen.”

Voidaankin havaita, että kyseisissä toimenpiteissä riski on kohonnut. Yleisesti ottaen näitä voidaan pitää myös triggereinä, jotka liittyvät asianajotoimiston toimeksiantoihin.

Asiakkaisiin kohdistuvat riskit asiakkaaseen itseensä, asiakkaan toimintaan sekä asiakkaan lii-
kekumppaneihin yleisesti. Suomen Asianajajaliitto antaa ohjeessa B17 esimerkkejä asiakkai-
siin liittyvistä riskitekijöistä. Ohjeessa B17 asiakasriskiin liittyviä triggereitä kuvataan seuraa-
vasti:

- ”- *yritysassiakkaan omistusrakenne on tarpeettoman monimutkainen suhteessa yrityksen harjoittamaan liiketoimintaan*
- *yritys toimii ns. perinteisen harmaan talouden toimialalla, jossa rahanpesuriski on korkea (esim. turkis- ja taidehuutokauppa, rakennus-, kuljetus- ja ravitsemusala)*
- *asiakkaan harjoittaman liiketoiminnan kohde on ”epämääräinen” (tuotteita tai palveluita ei ole selvästi kuvattu esimerkiksi yhtiöjärjestyksessä tai palvelukuvauksessa)*
- *asiakas tai sen liikeympäryys on rekisteröity ns. veroparatiisivaltioon tai sen maksuliike ohjautuu veroparatiisivaltion kautta*
- *asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö*
- *asiakas harjoittaa liiketoimintaa valtiossa, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä muodostaa komission arvion mukaan merkittävän riskin EU:n sisämarkkinalle tai ei täytä kansainvälisiä velvoitteita*
- *asiakas on saanut toimiluvan tai on rekisteröitynyt valtiossa, jossa ilmenee luotettavien arvioiden mukaan laajaa korruptiota tai muuta rikollista toimintaa, taikka EU tai YK on asettanut valtiolle pakotteita.”*

Kun puhutaan maantieteellisistä riskitekijöistä, liittyvät nämä esimerkiksi asiakkaan kansalaisuuteen sekä maihin, jossa asiakas harjoittaa liiketoimintaansa. Toisaalta asianajotoimiston liiketoiminta-alue voi vaikuttaa maantieteellisen riskin syntymiseen. Myös varojen alkuperä muodostaa maantieteellisen riskin. Ilmoitusvelvollisten tuleekin kiinnittää huomiota niihin liiketapahtumiin ja asiakassuhteisiin, joilla on liittyviä veroparatiiseihin, maihin, jotka eivät sitoudu OECD:n verovälttelyn vastaisiin toimiin sekä niihin maihin, joilla esiintyy laajaa korruptiota ja rikollista toimintaa. Myös maat, joille Euroopan unioni tai YK on asettanut pakotteita nostavat maantieteellistä riskiä. Toisaalta FATF:n ja Euroopan komission listalle rahanpesun riskivaltioista kuuluvat sellaiset maat, joiden lainsäädäntö ei täytä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisia toimia. (Tarvainen 2019, 20-21.)

6 Asiakkaan tunteminen

Hallituksen esityksestä (228/2016 vp) käy ilmi, että rahanpesulain yksi keskeisimmistä tavoitteista on asiakkaan tunteminen (Know Your Customer). Asiakkaan tunteminen tarkoittaa valvottavan näkökulmasta sitä, että valvottavan tulee tunnistaa ja tuntea asiakkaansa. Tuntemalla asiakkaansa ilmoitusvelvollinen kykenee havaitsemaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit sekä reagoimaan näihin oikein mitoitetuilla toimenpiteillä.

Hallituksen esityksen (228/2016 vp) mukaan tunteminen kattaa kaikki ne toimenpiteet, joilla valvottava tunnistaa ja todentaa asiakkaansa aina siihen, että asiakkaan toimintaa ymmärrettään niin laajasti kuin asiakassuhde edellyttää. Näin ollen valvottavan tulee suhteuttaa menettelyjensä laajuus riskiarvioonsa. Suomen Asianajajaliitolla on mallipohjat tuntemistietojen keräämiseksi niin henkilö- kuin yritysasiakkaitakin, joihin asianajaja voi täyttää laissa vaaditut tiedot asiakkaan tuntemiseksi (Kts. liitteet 2. & 3.).

6.1 Tuntemistiedot

Valvottavan tulee luoda riskiperusteisen lähestymistavan perusteella asiakkaan tuntemiseen liittyvät menettelytavat. Tuntemisvelvollisuuteen kuuluu asiakkaan tunnistaminen ja todentaminen, asiakkaan edustajan tunnistaminen ja todentaminen, tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnistaminen, asiakassuhteen jatkuva seuranta sekä velvollisuus ymmärtää asiakassuhteen tarkoitus. (Suomen Asianajajaliitto 2018, 21,23.)

Asiakassuhteet jaotellaan vakituisiin asiakkaisiin sekä satunnaisiin asiakkaisiin. Vakituksella asiakkaalla tarkoitetaan pysyväisluonteista toimeksiantosopimusta luonnollisen tai oikeushenkilön kanssa. Puolestaan satunnainen asiakas kattaa kertaluonteiset toimeksiannot tai satunnaisen palvelun käyttämisen. Ennen vakituksien asiakassuhteen aloittamista tai viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa yksittäiseen liiketoimeen sisältyvät varat tai muun

omaisuuden tai ennen kuin yksittäinen liiketoimi on suoritettu loppuun, tulee asiakas tunnistaa ja todentaa. Tunnistamis- ja todentamisvelvollisuus ei näin ollen estä asianajajaa ryhtymästä valmisteleviin toimenpiteisiin, kunhan liiketointa ei suoriteta loppuun ennen asiakkaan henkilöllisyyden todentamista. Mikäli todentamisvelvollisuus perustuu liiketoimien yhteenlaskettuun arvoon (vähintään 10 000 euroa), tulee asiakas todentaa rajan täytyessä. (Suomen Asianajajaliitto 2018, 21,23.)

6.2 Asiakkaan tunnistaminen ja todentaminen

Asiakkaan tunnistaminen tarkoittaa asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä asiakkaalta saatujen tietojen perusteella. Asiakkaan todentaminen puolestaan määrittellään henkilöllisyyden varmistamiseksi luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä olevien asiakirjojen perusteella. Asiakirjaksi, josta asiakas voidaan todentaa, käy suomalaisen viranomaisen myöntämä voimassa oleva ajokortti, henkilökortti, passi, kuvallinen KELA-kortti, muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja. Todentamiseen käy myös ulkomaan passi tai muu mahdollinen matkustusasiakirjana käyvä henkilöllisyystodistus. Oikeushenkilö todennetaan puolestaan kaupparekisteriotteella tai vastaavalla rekisteriasiakirjalla. (Aluehallintovirasto 2019, 6-7.)

Suomen Asianajajaliiton ohjeistuksen (2017, 10) mukaan Ilmoitusvelvollisen tulee tunnistaa ja todentaa asiakkaansa vakituista asiakassuhdetta perustettaessa. Mikäli asianajaja ei pysty toteuttamaan asiakkaansa tuntemisvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvia velvollisuuksia, ei asianajaja saa perustaa asiakassuhdetta tai suorittaa liiketointa. Asianajajan tulee tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle, mikäli havaitsee tuntemiseen liittyvissä tilanteissa poikkeuksellisia tapahtumia. Toisaalta asianajajan on tehtävä ilmoitus, jos oikeushenkilöä tai tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan ja todentamaan. On huomattava, että rahanpesulain 1 luvun 2 §:ssä on soveltamisalaa koskeva rajaus. Rajaus kuuluu seuraavasti: *”rahanpesulakia ei sovelleta toiminnassa, joka koskee oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamista. Oikeudenkäyntiavustaja- ja oikeudenkäyntiasiamiestehtävänä tässä laissa pidetään varsinaisten oikeudenkäyntiin liittyvien tehtävien lisäksi oikeudellista neuvontaa, joka koskee asiakkaan oikeudellista asemaa esitutkinnassa rikoksen johdosta tai asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa taikka oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.”* Täten asiakasta ei tarvitse tunnistaa eikä todentaa lain rajauksen määrittelemissä tilanteissa.

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 2 §:n mukaan asiakas tulee tunnistaa ja todentaa vakituisten asiakassuhteiden lisäksi seuraavissa tilanteissa:

”1) liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus yhteensä on vähintään 10 000 euroa ja asiakkuus on satunnainen, tai kyse on maksajan tiedot -asetuksen 3 artiklan 9 kohdassa tarkoitettusta varojen siirrosta, jonka määrä ylittää 1 000 euroa;

2) tavaroiden myynnissä suoritettavan liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus käteisenä on yhteensä vähintään 10 000 euroa ja asiakkuus on satunnainen;

3) kyse on epäilyttävästä liiketoimesta tai jos ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen; tai

4) ilmoitusvelvollinen epäilee aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyttä.

Jos joku toimii asiakkaan lukuun (edustaja), ilmoitusvelvollisen tulee tunnistaa ja todentaa myös edustajan henkilöllisyys sekä varmistaa edustajan oikeus toimia asiakkaan puolesta.

Ilmoitusvelvollisen tulee tunnistaa asiakkaansa ja todentaa asiakkaan henkilöllisyys asiakassuhdetta perustettaessa taikka viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin liiketoimi on suoritettu loppuun.

Mikäli todentamisvelvollisuus perustuu liiketoimien yhteenlaskettuun arvoon (vähintään 10 000 euroa), tulee asiakas todentaa rajan täytyessä.”

Asiakkaan tuntemistietoja on säilytettävä rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 3 §:n mukaan ajantasaisina ja olennaisina. Tiedot on säilytettävä viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä. Hallituksen esityksen (228/2016) mukaan asianajajan tulee ilmoittaa asiakkailleen tuntemistietojen mahdollisesta käyttämisestä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseen. On pidettävä mielessä, ettei asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja saa käyttää muuhun tarkoitukseen, kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistarkoituksiin.

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 3 §:n mukaan asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista on säilytettävä seuraavat asiat:

”1) nimi, syntymäaika, henkilötunnus ja osoite;

2) edustajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;

3) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tarvittaessa yhtiöjärjestys;

4) oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;

5) oikeushenkilön toimiala;

6) tosiasiallisten edunsaajien nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus ja sen puuttuessa kansalaisuus sekä tarvittaessa tarkempi kuvaus omistus- ja määräysvaltarakenteesta tai jos tosiasiallista edunsaajaa ei ole pystytty tunnistamaan, edellä tarkoitetut tiedot 1 luvun 5 §:n 4 momentissa tarkoitetusta henkilöstä;

7) henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta tai jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;

8) tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä sekä muut 4 §:n 1 momentissa tarkoitetut asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot;

9) 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden ja 13 §:ssä säädetyn poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot

Jos asiakas on ulkomaalainen, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi säilytettävä tieto asiakkaan kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot.”

6.3 Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 2-4 § ja 6 § pykälää sovellettaessa voidaan noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemisessa. Pykälässä 2 säännellään asiakkaan tunnistamisesta ja henkilöllisyyden todentamisesta. Pykälässä 3 määrittellään asiakkaiden tuntemistiedot ja niiden säilyttämisen perusteista. Puolestaan pykälässä 4 sääntelee asiakasta koskevien tietojen hankkimista, jatkuvaa seuranta ja selonottovelvollisuutta. Lisäksi pykälä 6 sääntelee tosiasiallisen edunsaajan tunnistamista. Yksinkertaistettua menettelyä voidaan soveltaa, mikäli asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen riskiarvion perusteella liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Yksinkertaistetun menettelyn sovellettavuutta harkittaessa korostuukin riskiperusteinen arviointi. Vaikka valvottava käyttäisi kevennettyä menettelyä, tulee hänen silti seurata asiakassuhdetta poikkeuksellisten tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi. Voidaankin todeta, ettei laki pysty itsessään määrittelemään selkeitä rajoja asiakkaan tuntemisen tasoille, vaan tässä korostuu valvottavan sisäiset riskien tunnistusmenetelmät.

6.4 Tehostettu tuntemisvelvollisuus

Ilmoitusvelvollisen tulee ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella määritellä, tuleeko hänen käyttää tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi. Asiakassuhteeseen tai liiketoimeen saattaa liittyä kohonnut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski tai asiakkaalla taikka

liiketoimella on yhtymäkohta valtioon, joka ei täytä kansainvälisiä velvoitteita tai se muodostaa komission mukaan merkittävän riskin Euroopan unionin sisämarkkinalle. (L444/2017.)

Tehostettu tuntemisvelvollisuus tarkoittaa normaalia laajempaa asiakkaan tuntemista. Käytännössä tämä tarkoittaa laajempaa selvitystä ja dokumentaatiota muun muassa asiakkaan toiminnasta, varojen alkuperästä, liiketoimen tarkoituksen selvittämisestä sekä asiakassuhteen seuraamisesta. Tehostettua tuntemisvelvollisuutta käytetään muun muassa tilanteissa, joihin liittyy poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, asiakas tunnustetaan etäkanavaa pitkin sekä tilanteissa, joissa on yhteenliittymä Euroopan talousalueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon. (Aluehallintovirasto 2019, 10.)

6.4.1 ETA-alueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tuntemisvelvollisuus

Euroopan komissio pitää listaa kolmansista maista, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisessä on puutteita. Nämä maat aiheuttavat merkittävän uhan unionin rahoitusjärjestelmälle. Myös FATF ylläpitää listaa maista, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoimet eivät täytä kansainvälisiä velvoitteita. (Aluehallintovirasto 2019, 13.)

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 13 a §:n mukaan ilmoitusvelvollisen tulee käyttää seuraavaa tehostettua tuntemista:

- ”1) ilmoitusvelvollisen tulee hankkia lisätietoja asiakkaasta ja tosiasiallisesta edunsaajasta;*
- 2) ilmoitusvelvollisen tulee hankkia lisätietoja perustettavan liikesuhteen tarkoituksesta;*
- 3) ilmoitusvelvollisen tulee hankkia lisätietoja asiakkaan ja tosiasiallisen edunsaajan varojen ja varallisuuden alkuperästä;*
- 4) ilmoitusvelvollisen tulee hankkia lisätietoja liiketoimien syistä;*
- 5) ilmoitusvelvollisen tulee hankkia ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon hyväksyntä asiakassuhteen aloittamiselle ja jatkamiselle;*
- 6) ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta lisäämällä tarkastusten määrää lukumääräisesti ja ajoituksellisesti sekä valitsemalla liiketoimia, joita on selvitettävä laajemmin.*

Ilmoitusvelvollisen on sovellettava riskiperusteisen arvion mukaisesti tarvittaessa seuraavia menettelyjä:

- 1) ilmoitusvelvollisen on sovellettava muita tarpeellisia tehostettuja asiakkaan tuntemismenettelyjä;*

2) ilmoitusvelvollisen on käytettävä tarvittavia liiketoimien raportointimenetelmiä;

3) ilmoitusvelvollisen on rajoitettava asiakassuhteita ja liiketoimia asiakkaiden kanssa, jotka ovat 1 momentissa tarkoitetuista korkean riskin valtioista.”

6.4.2 Etätunnistamiseen liittyvä tuntemisvelvollisuus

Asiakkaisiin, jotka tunnistetaan etänä - eli eivät ole läsnä henkilökohtaisesti henkilöllisyyttä todennettaessa - nivoutuu kohonnut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Tämä aiheuttaa sen, että asiakas tulee tuntea tehostetusti. Jotta asiakas voidaan tunnistaa luotettavasti, tulee ilmoitusvelvollisen kohdentaa riskiarvionsa mukaisesti lisätoimenpiteitä asiakkaan tunnistamiseksi. Tehokas tunnistaminen voi edellyttää useiden eri menetelmien yhdistämistä sekä mahdollisia lisäselvityksiä. (HE 25/2008, 52.)

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 11 §:n mukaan etätunnistamistilanteissa ilmoitusvelvollisen tulee rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen riskin alentamiseksi:

”1) todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä;

2) varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin; tai

3) todentaa asiakkaan henkilöllisyys vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa, taikka muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.”

Hallituksen esityksen (25/2008, 52) mukaan ensimmäisessä kohdassa mainittu tarkistaminen ”luotettavasta lähteestä” tarkoittaa sitä, ettei pelkästään asiakkaan antamia tietoja voi itsessään pitää luotettavina. Näin ollen ilmoitusvelvollinen voi verrata asiakkaalta saamiaan tietoja erilaisista virallisista rekistereistä saataviin tietoihin. Toisaalta ilmoitusvelvollinen voi pyytää asiakkaalta muita mahdollisia lisäselvityksiä. Kohdassa kolme puolestaan asiakas todennettaisiin sellaisen luotettavan laatuvarmenteen kautta, joka on todisteellinen. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää pankkien vahvaan tunnistautumiseen liittyviä asiointitunnuksia.

6.4.3 Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tuntemisvelvollisuus

Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön (PEP, Politically Exposed Person) kohdistuu kohonnut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen sekä korruption riski. Näin ollen poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt, heidän perheenjäsenensä sekä yhtiökumppanit tulee tuntea tehostetusti. Merkittävään asemaan ja vaikutusvaltaan liittyy riski näiden väärinkäytöstä. On kuitenkin huomattava, että poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin kohdistuvat vaatimukset ovat ennaltaehkäiseviä, eivätkä rikosoikeudellisia. Täten ei voida vetää johtopäätöksiä, että kaikki poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt osallistuisivat rikolliseen toimintaan. Ilmoitusvelvollisen tulee riskiperusteisesti arvioida, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai mahdollisesti tällaisen perheenjäsen taikka yhtiökumppani. Selvittääkseen asiakkaansa statuksen, voi ilmoitusvelvollinen kysyä asiakkaan ammattia sekä hyödyntää erilaisia tietokantoja. (Valtiovainministeriö 2019, 1-3.)

Rahanpesunlain (444/2017) 3 luvun 13 §:ssä säännellään poliittisesti vaikutusvaltaisista henkilöistä. Mikäli asiakas, asiakkaan perheenjäsen tai yhtiökumppani on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö:

”1) ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon on hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa;

2) ilmoitusvelvollisen on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen; ja

3) ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta.

Henkilöä ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, kun hän ei ole toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen.”

Hallituksen esityksessä (228/2016 vp) määritellään poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö seuraavasti:

”Poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut julkisessa tehtävässä:

a) valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä;

b) parlamentin jäsenenä;

c) poliittisten puolueiden hallintoelinten jäsenenä;

d) ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta;

e) tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä;

f) keskuspankin johtokunnan jäsenenä;

g) suurlähettiläänä tai asiainhoitajana;

h) puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina;

i) valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä; tai

j) kansainvälisten yhteisöjen johtajana, varajohtajana ja hallituksen jäsenenä.”

Hallituksen esityksessä (228/2016 vp) poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäseneksi katsotaan:

”a) aviopuolisoa tai kumppania, joka asianomaisen maan kansallisessa lainsäädännössä rinnastetaan aviopuolisoon;

b) lapsia ja heidän aviopuolisojaan tai edellä tarkoitettua kumppania; ja

c) vanhempia.”

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppaneiksi hallituksen esityksessä (228/2016 vp) kutsutaan:

”a) kaikkia luonnollisia henkilöitä, joiden tiedetään olevan yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen kanssa; ja

b) kaikkia luonnollisia henkilöitä, jotka ovat sellaisten yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiallisesti perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen eduksi.”

6.5 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Rahanpesulain (444/2017) 1 luvun 5 § määrittelee tosiasiallisen edunsaajan luonnolliseksi henkilöksi, joka:

”1) omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 % osuuden oikeushenkilön osakkeista tai muuten omistaa vastaavan osuuden oikeushenkilöstä;

2) käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 % osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin, tai;

3) käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Osoituksena suorasta omistuksesta pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 % omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä.

Osoituksena välillisestä omistuksesta pidetään sitä, että:

1) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 % omistusosuus tai suurempi kuin 25 % osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä, tai;

2) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.”

Rahanpesulain määritelmän mukaisesti tosiasiallinen edunsaaja on luonnollinen henkilö, joka omistaa suoraan tai välillisesti yli 25 prosenttia oikeushenkilön osakkeista tai äänimäärästä taikka käyttää määräysvaltaa muilla keinoin. Tuntemalla tosiasiallisen edunsaajan saadaan aikaiseksi läpinäkyvyyttä, joka on tärkeää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Asianajajan tulee tunnistaa ja tarvittaessa todentaa tosiasiallinen edunsaaja. Tässä ilmoitusvelvollisen tulee käyttää kohtuullisia riskiin perustuvia toimenpiteitä selvittääkseen tosiasiallista valtaa käyttävä henkilö. On huomattava, ettei aina yrityksistä löydy yli 25 prosenttia suoraa tai välillisesti omistavia luonnollisia henkilöitä. Tällöin asianajajan tulee yritysmuodosta riippuen tarkastella tosiasiallisena edunsaajana hallitusta, vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muussa vastaavassa asemassa olevaa luonnollista henkilöä. Poikkeuksena tosiasiallisen edunsaajan tunnistamiseen ovat yhtiöt, jotka ovat arvopaperikaupan kohteena. Tällöin tosiasiallista edunsaajaa ei tarvitse tunnistaa. (HE 228/2016 vp.) Yhdistyslain (503/1989) mukaan aatteellisen yhdistyksen tosiasiallisena edunsaajana pidetään yhdistysrekisteriin merkityjä hallituksen jäseniä. Puolestaan säätiölain (487/2015) mukaan

tosiasiallinen edunsaaja on säätiön hallitus sekä hallintoneuvoston jäsenet. Uskonnonvapauslaissa (453/2003) mukaan uskonnollisen yhdiskunnan tosiasiallinen edunsaaja on rekisteriin merkitty hallitus. Asunto-osaakeyhtiölaissa (1599/2009) mukaan asunto-osaakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosaakeyhtiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään kaupparekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.

Asianajajan tulee miettiä tosiasiallisia edunsaajia tunnistaessaan, tuleeko hänen myös todentaa nämä. Todentamista on käsitelty aiemmin alaluvussa 6.2, josta selviää perusteet todentamiselle.

7 Jatkuva seuranta ja rahanpesuindikaattorit

Asianajajan tulee valvottavana täyttää asiakkaidensa tuntemisvelvollisuus koko asiakassuhteen ajan. Valvottavan tulee riskiperusteisesti arvioida asiakkaidensa toimia. Ideana jatkuvassa seurannassa on, että asiakas tunnetaan ja samalla voidaan estää ja paljastaa vääriäkäytöksiä sekä rikollista toimintaa, kuten rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 23-24.)

Asianajajien on hyvä olla tietoisia heidän toimialallaan tyypillisistä triggereistä, jotka voivat viitata rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen sekä muuhun rikolliseen toimintaan. Hahmottamalla alaan liittyvät riskit, pystyy asianajaja havaitsemaan mahdolliset poikkeamat helpommin. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 23-24.)

7.1 Selonottovelvollisuus

Ilmoitusvelvollisen tulee tuntea asiakkaansa ja pitää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ajan tasalla koko asiakassuhteen ajan. Näin voidaan varmistua mahdollisista poikkeamista asiakkaan toiminnassa. Ilmoitusvelvollisen onkin voitava esittää valvontaviranomaiselle, että se täyttää asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaa koskevat vaatimukset. (Finanssivalvonta 2013, 38.)

Asianajotoiminnassa asianajajalla on usein tietoa asiakkaansa elämäntavasta. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää asiakasta, johon kohdistuu huumausaineiden kauppaamisesta rikostutkinta. Näin asianajajalla voi olla syytä epäillä asiakkaan varojen alkuperää. Asiakkaan toiminnassa saattaa olla erilaisia tavallisesta poikkeavia. Poikkeamat voivat olla rakenteeltaan tai suuruudeltaan tavallisesta poikkeavia. Toisaalta poikkeama ei esimerkiksi sovi yhteen asiakkaan taloudellisen tilanteen tai muiden liiketoimien kanssa. Kun valvottava havaitsee poikkeamia, tulee hänen kohtuullisissa määrin selvittää liiketoimen taustaa sekä siihen liittyvien varojen alkuperää ja käyttötarkoitusta. Asianajaja voi hyödyntää asiakkaan tuntemisessa erilaisista tietokannoista saatavaa informaatiota tai pyytää asiakkaalta tarkempaa selvitystä

taikka dokumentteja poikkeamasta. Mikäli asianajaja saa riittävän selvityksen esimerkiksi varojen alkuperästä, voidaan selonottovelvollisuuden katsoa täytetyn. Jos asianajaja ei puolestaan ole saanut riittävää selvitystä asiaan, tulee hänen tehdä rahanpesuilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. On huomattava, että jos asianajaja lyö laimin selonottovelvollisuutensa tai mahdollisesti neuvoo asiakasta esimerkiksi varojen kätkemisessä, ovat teot rangaistavia. (Finanssivalvonta 2013, 38-39.)

7.2 Triggerit, joihin asianajotoiminnassa tulee kiinnittää huomiota

Rahanpesemisessä käytetään hyväksi rahoitusjärjestelmän ja talouselämän laillisia toimintoja. Asianajajien on kyettävä ilmoitusvelvollisina estämään rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Rahanpesulaisissa oleellisempina keinona taistelussa rahanpesua ja terrorismin rahoittamista vastaan on asiakkaan tunteminen. Asiakkaan tuntemisessa huomionarvoista on riskiperusteinen lähestymistapa. Ilmoitusvelvollisen on pystyttävä ymmärtämään asiakkaaseen liittyvät riskitekijät. Yleisesti ottaen riskit liittyvät muun muassa asiakkaaseen itseensä, käteisen käyttöön, maantieteellisiin tekijöihin tai toimeksiantoon. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 7.)

Jotta asianajaja voi tunnistaa arjessaan mahdollisia rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskitekijöitä, on hyvä tunnistaa alalle tyypillisiä indikaattoreita. Poliisi onkin listannut asianajoalalle tyypillisimpiä triggereitä, joihin ilmoitusvelvollisen olisi hyvä kiinnittää erityistä huomiota. On kuitenkin muistettava, etteivät kyseiset indikaattorit ole välttämättä tae rikollisuudesta, eikä lista ole tyhjentävä.

Asiakasriskin muodostavat toimet, jotka liittyvät asiakkaaseen itseensä tai hänen käytökseensä. Mikäli asiakasta ei pystytä tunnistamaan, asiakas ei suostu luovuttamaan tarvittavia tietoja tai asiakas käyttää väärennetyiltä vaikuttavia asiakirjoja, ei asianajaja saa perustaa asiakassuhdetta tai suorittaa liiketoimintaa. Asianajajan tulee tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. Hälyttävää voi olla, että asiakas on vaihtanut avustajaa lyhyessä ajassa monta kertaa taikka aikaisemmat asianajajat ovat kieltäytyneet tai irtisanoneet sopimussuhteen. Asiakkaan liiketoimiin liittyvät järjestelyt voivat olla monimutkaisia suhteessa toimintaan. Toisaalta asiakas on voinut perustaa tai aikoo perustaa yhtiötä, vaikka niihin ei ole pätevää syytä. Huomion voi kiinnittää myös, että asiakas joko perustaa tai ostaa yhtiön, jolla ei ole yhteyttä hänen normaaliin toimintaansa, eikä tälle ole loogista selitystä. (Tarvainen 2019, 17-18.) Kokemukseni mukaan asiakkaaseen yhdistyvä riski liittyy useimmiten yritystoimintaan, joilla pyritään peittämään mahdollisesti rikollista. Asiakas voi muodostaa yrityksen tarkoituksellisesti monimutkaiseksi häivyttääkseen esimerkiksi tosiasiallisen edunsaajan. Asiakasriskin lieventämiseksi korostuukin näin ollen asiakkaan toiminnan kokonaiskuvan ymmärtäminen.

Maantieteellisiä riskejä voivat muun muassa muodostaa maat, joissa liiketoimintaa harjoitetaan, asiakkaan kansalaisuus ja asuinmaa sekä maat, joiden kautta maksuja maksetaan. Toisaalta on muistettava Euroopan komission ja FATF:n ylläpitämät listat maista, jotka ovat

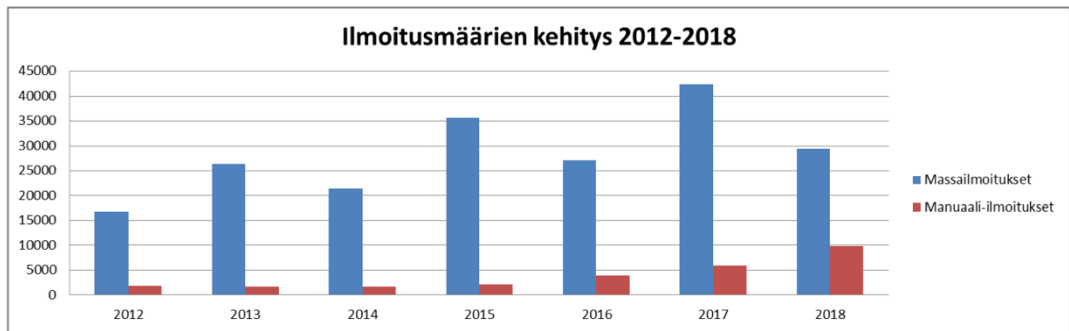
korkeariskisiä. Asianajotoiminnassa maantieteellinen riski voi konkretisoitua esimerkiksi siten, että asiakas käyttää ulkomaisia yhtiöitä, vaikka tähän ei ole pätevää syytä. Riski voi syntyä myös siten, että asiakas haluaa laskutuksen tapahtuvan ulkomaalaisen yrityksen kautta, johon asiakkaalla ei ole liityntää. Hälyttävää voi olla myös se, että asianajotoimiston asiakasvaratilille maksetaan asiakkaan nimissä maksuja, jotka tulevat maista, jotka ovat monin eri tavoin yhdistettävissä korkeanriskin maiksi. (Tarvainen 2019, 17-18.) Havaintojeni mukaan maantieteellinen riski koostuu useimmiten juuri epämääräisistä siirroista eri maista. Toisinaan maksut saattavat tulla eri maasta, kuin missä maksava taho on. On huomattava, myös ei-luokitellut maat (niin sanotut turvalliset maat) eivät takaa riskittömyyttä.

Käteinen luokitellaan riskitekijäksi, koska rahan alkuperää on vaikea jäljittää. Näin ollen asianajajien on hyvä suhtautua varauksellisesti käteismaksuihin sekä mahdollisiin erissä maksettaviin käteismaksuihin. Ilmoitusvelvollisen on vaikea varmistua rahan alkuperästä, jonka vuoksi käteisen kanssa on oltava tarkkana. Käteismaksuilla useimmiten pyritään tekemään sijoituksia lailliseen talousjärjestelmään ja peittämään varojen alkuperä. Toimeksiantoihin voi liittyä myös itsessään erilaisia riskejä. Asiakas voi haluta riita-asiassa tehdä sovinnon lähes heti ja maksu kierrätetään asianajotoimiston asiakasvaratilin kautta. Kysymyksiä herättävää voi olla myös tilanteet, joissa asiakas maksaa vahingonkorvauksen tai sopimussakon tilanteissa, joissa sille ei näytä olevan perusteita. (Tarvainen 2019, 17-18.)

8 Ilmoitusvelvollisuus

Ilmoitusvelvolliset ovat velvollisia tekemään havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle. Vuonna 2018 rahanpesun selvittelykeskus sai yhteensä 39 220 epäilyttävää liiketoimea koskevaa ilmoitusta. Ilmoitusten määrä laski vuodesta 2017 19%, mutta samanaikaisesti manuaali-ilmoitukset kasvoivat. Vuosien 2016 ja 2017 välillä ilmoitusten määrä kasvoi 55% (Kts. kuvio 8.). (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 10.) Vuosien 2012-2019 välillä selvittelykeskus on luovuttanut tietoja 1632 eri rikosilmoitukseen, joissa esiintyy puolestaan 189 rikosnimikettä (Majamaa 2019, 20). Näin ollen voidaan todeta, että ilmoitusvelvolliset ovat tärkeässä asemassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisessa taistelussa.

Hallituksen esityksestä (228/2016vp) käy ilmi, että ilmoitusvelvollisuuden tarkoituksena on ennaltaehkäisyn lisäksi rikosten selvittäminen ja paljastaminen. Kun rikoksia tuodaan järjestelmällisesti ilmi, tämä lisää yhteiskunnallista vakautta sekä toisaalta suojaa rahoitusjärjestelmää väärinkäytöksiltä.

Kuvio 8: Epäilyttävistä liiketoimista tehtyjen ilmoitusten määrät ajalla 2012-2018 (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 10.)

8.1 Ilmoitusvelvollisen velvollisuus ilmoittaa epäilyttävästä liiketoimesta

Ilmoitusvelvollisen tulee tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle havaittuaan epäilyttävän liiketoimen ja täytettyään selonottovelvollisuuden. Ilmoitus tulee tehdä viipymättä. On kuitenkin huomioitava, ettei ilmoitusvelvolliselta edellytetä arviointia siitä, onko kyse rikoksesta vai ei. Havainnoinnissa korostuu arvioon tapahtuman luonteesta sekä toimialalta saatuihin muihin kokemuksiin. On ikään kuin löydettävä niin sanottu normaali ja verrattava tapahtumaa siihen. Yleisohjeena voidaan sanoa, että epäilyttävä liiketoimi on kaikkea asiakkaan normaalista toiminnasta poikkeavaa toimintaa. Lisäksi ilmoitus on tehtävä, mikäli asiakas ei anna selonottovelvollisuuden täyttämiseksi pyydettyä selvitystä tai mikäli asiakkaan antama selvitys on selvityksenkin jälkeen epäselvä taikka asiakirjojen aitoutta on syytä epäillä. Ilmoitus on tehtävä myös tilanteissa, joissa oikeushenkilön takana olevaa edunsaajaa ei voida tunnistaa. Myös liittymäkohdat riskivaltioihin ovat peruste ilmoitukselle. Ilmoitusvelvollisen tulee tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta huolimatta siitä, onko asiakassuhde perustettu tai siitä olisi kieltäydytty. Lisäksi ilmoitus tulee tehdä, vaikka liiketoimi olisi suoritettu, keskeytetty tai siitä olisi kieltäydytty. (HE 228/2016 vp ; L444/2017.)

Rahanpesun selvittelykeskukselle tehtävä ilmoitus tulee tehdä sähköisesti ilmoitussovelluksessa osoitteessa <https://ilmoitus.rahanpesu.fi/Home>. Erityisestä syystä ilmoitus voidaan kuitenkin tehdä muuta salattua yhteyttä käyttäen. Ilmoituksessa tulee olla tiedot liiketoimeen osallisista luonnollisista henkilöistä sekä näistä tuntemistiedot. Lisäksi ilmoituksessa tulee olla liiketoimeen liittyvien oikeushenkilöiden tuntemistiedot, tieto liiketoimen laadusta, liiketoimeen liittyvien varojen tai muun omaisuuden määrä, varojen tai omaisuuden alkuperä, syy siihen, miksi toimi on epäilyttävä sekä tieto siitä, onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty vai onko siitä kieltäydytty. (Poliisi 2019c.)

Asianajajan tulee säilyttää viiden vuoden ajan ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja välttämättömiä tietoja sekä mahdollisia näihin liittyviä asiakirjoja. Tietoja tulee pitää erillään asiakasrekisteristä, eikä niitä saa käyttää muuhun tarkoitukseen, kuin mihin ne on hankittu. Tiedot tulee poistaa viiden vuoden jälkeen asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta, ellei niihin liity esimerkiksi rikostutkintaa, jonka vuoksi tietoja tarvitaan. Kuitenkin tietojen edelleen säilyttämisen tarve on viimeistään tutkittava kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarpeellisuusarvioinnista. (L444/2017.)

Asianajajalla on velvollisuus vastata rahanpesun selvittelykeskuksen tietopyyntöihin kohtuullisessa määräajassa. On huomattava, että rahanpesulaissa (444/2017) säädetty ilmoitusvelvollisuus sekä ilmoituksesta seuraavat mahdolliset tietopyynnöt syrjäyttävät asianajajalle säädetyn salassapitovelvollisuuden. (L444/2017.)

8.2 Liiketoimen keskeyttäminen ja siitä kieltäytyminen

Liiketoimen ollessa epäilyttävä tai asianajajan epäillessä liiketoimeen liittyvien varojen käytämistä terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tulee ilmoitusvelvollisen keskeyttää liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäytyttävä liiketoimesta. Jos liiketoimea ei voida jättää jostain syystä kesken tai jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen todennäköisin syin vaikeuttaisi tosiasiallisen edunsaajan selville saamista, voi ilmoitusvelvollinen suorittaa liiketoimen loppuun. (L444/2017.)

Mikäli asianajaja havaitsee epäilyttäviä liiketoimia, tulee asianajajan ilmoittaa epäilyttävistä liiketoimista tai terrorismin rahoittamisen epäilyistä keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle. Laissa säädetty ilmoitusvelvollisuus syrjäyttääkin asianajajan salassapitovelvollisuuden ja asianajajaa koskevan todistamiskiellon. On huomattava, ettei ilmoitusvelvollisen tehtävin kuulu arviointi siitä, mistä rikoksesta on mahdollisesti kyse tai siitä, ylittyykö esitutkintakysymys. (Ylönen 2018, 95.)

8.3 Työntekijöiden suojeleminen ja jatkuva kouluttaminen

Rahanpesulain (444/2017) mukaan ilmoitusvelvollisen tulee suojella työntekijöitään, jotka tekevät ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta. Lisäksi valvottavan tulee asianmukaisesti kouluttaa työntekijöitä säännösten valvomiseksi.

Ilmoitusvelvollisen tulee huolehtia, että hän toteuttaa rahanpesulain mukaisen velvollisuuden suojella työntekijöitään, jotka tekevät epäilyttävästä liiketoimesta ilmoituksen. Suojelua varten tulee olla asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet, jotta ilmoittajan nimi ja henkilöllisyys pysyvät salassa. Suojelun lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee ohjeistaa työntekijöitään ja varmistaa, että kukin työntekijä ymmärtää ja osaa soveltaa rahanpesulain mukaisia säännöksiä. Ilmoitusvelvollisen tulee nimetä johdostaan henkilö, joka vastaa rahanpesulain nojalla

annettujen säännösten noudattamisen valvonnasta. Tämän lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee nimetä henkilö, joka vastaa rahanpesulain säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta, mikäli se on perusteltua ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioon ottaen. Valvottavan tulee pitää yllä toimintaansa soveltuvia ohjeistuksia asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseen liittyvästä asiakkaiden tuntemistietojen keräämisestä, jatkuvasta seurannasta ja selonottovelvollisuudesta sekä ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta. (L444/2017.)

9 Hallinnolliset seuraamukset

Rahanpesulaissa (444/2017) määritellään hallinnollisiksi seuraamuksiksi rikemaksu, julkinen varoitus sekä seuraamusmaksu. Hallinnolliset seuraamukset kohdistuvat ilmoitusvelvolliseen. Asianajajien kohdalla hallinnollisista seuraamuksista päättää aluehallintovirasto Suomen Asianajajaliiton hallituksen esityksestä. Rahanpesulain mukaan (444/2017) asianajajayhdistyksen tulee tehdä aluehallintoviraston kanssa yhteistyötä tutkinnan aikana ennen esityksen tekemistä. Kun asianajajayhdistys tekee esityksen rikemaksun, julkisen varoituksen tai seuraamusmaksun määräämisestä, on se tehtävä kirjallisesti. Esityksessä tulee olla vaatimukseen kohdistuvan nimi, kotipaikka sekä osoite. Lisäksi esityksessä tulee olla vaatimus sekä sen perusteet. Näiden lisäksi tulee olla ne tosiseikat ja mahdolliset asiakirjat, joihin asianajajayhdistys vetoaa.

Hallinnollisten seuraamusten lisäksi asianajajiin kohdistuu tarkastusoikeus valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen tahoilta. Tarkastusoikeuteen liittyy salassapitosäännösten estämättä oikeus saada ilmoitusvelvollisen toimintaa ja hallintoa koskevia tietoja. (L444/2017.)

Valvontaviranomainen voi jättää rikemaksun antamatta tai julkisen varoituksen määräämättä, jos ilmoitusvelvollinen on ryhtynyt oma-aloitteisesti riittäviin toimenpiteisiin virheen korjaamiseksi välittömästi havaittuaan rikkeen ja ilmoittanut siitä viivytyksestä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Lisäksi, jos rikkomusta pidetään vähäisenä tai seuraamusmaksun antamista on muutoin pidettävä ilmeisen kohtuuttomana, voidaan rikemaksu ja julkinen varoitus jättää määräämättä. (L444/2017.)

9.1 Rikemaksu

Rikemaksu määrätään ilmoitusvelvolliselle silloin, mikäli tämä tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö taikka rikkoo asiakkaan tuntemis- ja tunnistamisvelvoitteen, epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemisen, tietojen tallentamisen, työntekijöiden kouluttamisen ja suojelemisen tai rikkomusepäilystä ilmoittamisen. Asianajajaliiton hallitus tekee esityksen aluehallintovirastolle, joka puolestaan voi määrätä asianajajalle tai tämän apulaiselle rikemaksun. (HE 28/2016 vp.)

Rikemaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin. Suuruutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon menettelyn laatu, laajuus sekä aika. Rikemaksu voidaan määrätä edellyttäen, ettei asia kokonaisuutena anna aihetta ankarampiin menettelyihin. Oikeushenkilölle rikemaksu on suuruudeltaan vähintään 5000 euroa, mutta enintään 10 000 euroa. Puolestaan luonnolliselle henkilölle määrättävä rikemaksu on vähintään 500 euroa ja enintään 10 000 euroa. Maksu suoritetaan valtiolle. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 30-31.)

9.2 Julkinen varoitus

Asianajajayhdistyksen tulee tehdä aluehallintovirastolle esitys julkisen varoituksen määräämisestä asianajalle tai hänen apulaiselleen. Julkinen varoitus voidaan määrätä, mikäli ilmoitusvelvollinen tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee rahanpesulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti. (L444/2017.)

Julkinen varoitus voidaan antaa, ellei asia kokonaisuutena katsoen anna aihetta ankarampiin toimenpiteisiin. Teoista, joita ei voida katsoa rikemaksun tunnusmerkistöön, voidaan rangaista julkisena varoituksena. Mikäli luonnollinen henkilö menettelee häntä henkilökohtaisesti velvoittavien säännösten vastaisesti, voidaan julkinen varoitus langettaa luonnolliselle henkilölle. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 31.)

9.3 Seuraamusmaksu

Rahanpesulain (444/2017) 8 luvun 3 §:n mukaisesti aluehallintovirasto määrää Asianajajaliiton hallituksen esityksestä asianajajalle tai tämän apulaiselle seuraamusmaksun, mikäli asianajaja tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvat tai järjestelmällisesti:

”1) laiminlyö tai rikkoo veloitteen tuntea asiakas tai yksilöidä ja arvioida rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä;

1 a) laiminlyö tai rikkoo veloitteen laatia ja päivittää riskiarvio;

2) laiminlyö tai rikkoo veloitteen tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys;

3) laiminlyö tai rikkoo veloitteen säilyttää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot;

4) laiminlyö tai rikkoo veloitteen hankkia asiakasta koskevia tietoja, seurata asiakassuhdetta jatkuvasti ja ottaa selvää asiakkaan tavanomaisesta poikkeavista liiketoimista;

5) laiminlyö tai rikkoo veloitteen tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja;

6) laiminlyö tai rikkoo veloitteen soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi;

7) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen tunnistaa asiakas, kun tämä ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa;

8) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen laatia ja noudattaa riskiperusteisia menettelyjä sen arvioimiseksi, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani;

9) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi;

10) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen tehdä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle;

11) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen laatia menettelytavat rikkomusepäilystä ilmoittamiseen;

12) laiminlyö tai rikkoo velvoitteen järjestää työntekijöiden koulutus tai suojeleminen taikka laatia toimintaohjeet.”

Myös seuraamusmaksun määrä perustuu kokonaiskuvan arviointiin. Määrään harkittaessa tulee ottaa huomioon toiminnan laatu, laajuus ja aika sekä tekijän taloudellinen asema. Arviointia tulee myös täydentää ottamalla huomioon toiminnalla saatu hyöty tai aiheutettu vanhinko, yhteistyö valvontaviranomaisen kanssa asian selvittämiseksi sekä aiemmat rahanpesulain säännöksiin kohdistuneet rikkomukset. (L444/2017.)

10 Johtopäätös

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tiivis tietopaketti lakiasiaintoimistosta asianajotoimistoksi muuttuvalle toimeksiantajalle. Työn päämääränä oli informaation lisääminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, ja siten asianajajan työtä ohjaava vaikutus. Tavoitteeseen pureuduttiin etsimällä vastausta kysymykseen siitä, mitkä ovat asianajajan velvollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisemiseksi. Toisaalta tätä päämäärää tuki ymmärryksen luominen siitä, mitä asiakkaan tunteminen tarkoittaa, miten riskiperusteisuus näkyy asianajotoiminnassa sekä millaiset erilaiset indikaattorit voivat kieliä epäilyttävästä toiminasta.

Suomen rahanpesulainsäädäntöä uudistettiin vuonna 2017, jolloin säädettiin uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). Uudistunut laki korvasi vanhan, vuonna 2008, voimaan tulleen rahanpesulain. Vanhan rahanpesulain myötä ilmoitusvelvolliseksi alettiin katsoa myös asianajajat. Näin ollen asianajajien merkitys rahanpesun ja terrorismin rahoittamisessa kasvoi ja sai uutta merkitystä. Vuoden 2017 rahanpesulainsäädännön uudistuksen jälkeen kyseiseen lainsäädäntöön on edelleen tehty muutoksia. On ilmeistä, että

rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa lainsäädäntöä kehitetään jatkuvasti tulevaisuudessakin, niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. (HE 228/2016vp.)

Se, että myös asianajajat alettiin lukea ilmoitusvelvollisten joukkoon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä, tarkoitti asianajajille laajentuneita velvollisuuksia. Lähtökohdana ilmoitusvelvollisen toiminnassa on se, että ilmoitusvelvollisen tulee tuntea asiakkaansa. Ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa käytännön tasolla velvoitetta ymmärtää asiakkaan toimintaa. Vain tuntemalla asiakkaansa voi havaita asiakkaan toiminnassa mahdollisesti tapahtuvat muutokset ja poikkeavat toimet. Tuntemisvelvoite menee niin pitkälle, ettei ilmoitusvelvollinen saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta, mikäli asiakasta ei tunneta rahanpesulain vaatimalla tasolla. Jotta ilmoitusvelvollinen voi tuntea asiakkaansa, tulee tällä olla toimintansa luonteeseen ja laajuuteen nähden tarpeelliset menetelmät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien havaitsemiseksi sekä minimoimiseksi. Tätä kutsutaankin riskiperusteiseksi lähestymistavaksi. Riskiperusteiseen lähestymistapaan kuuluu olennaisena velvollisuus laatia riskiarvio. Riskejä arvioitaessa tulee ottaa huomioon muun muassa asiakkaisiin ja maantieteellisiin alueisiin kytkeytyviä riskejä. Riskiarvion tulee olla kartoitus asianajajan omaan toimintaan liittyvistä uhkista ja haavoittuvuuksista. Asianajajan tulee voida näyttää Asianajajaliitolle, että hänellä on omaan toimintaansa soveltuvat riskiperusteiset menettelyt asiakkaidensa tuntemiseksi sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallitsemiseksi. Ilmoitusvelvollisen tulee tuntea asiakkaansa ja pitää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ajan tasalla koko asiakassuhteen ajan. (Ylönen 2018, 6, 95, 110.)

Asianajoalaan kuuluu kohonnut riski rahanpesuun. Kohonnut riski johtuu kyseisten elinkeinon harjoittajien vaikutusmahdollisuuksista vaikuttaa kuvaan asiakkaidensa omaisuuden todelliseen luonteeseen, alkuperään tai määräysvallan käyttäjästä. Näin ollen kyseisillä toimialoilla on erityinen vastuu rahanpesun ehkäisyssä. Rahanpesu on moninainen käsite, mutta se voidaan nähdä toimintana, jossa rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen tuottama hyöty pyritään häivyttämään lailliseen talousjärjestelmään ja saamaan näyttämään se lailliselta. Täten keskeistä on rikoksella hankitun omaisuuden peitteleminen ja konfiskaation välttäminen. Rahanpesu edellyttääkin aina esirikosta, josta saatuun hyötyyn toimet kohdistuvat. Puolestaan terrorismin rahoittaminen on itsenäinen rikosteko. Tekijällä onkin oltava jonkinasteinen tietoisuus siitä, että varat tullaan käyttämään terrorismirikoksen tekemiseen. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen katsotaan aiheuttavan taloudellisia ja yhteiskunnallisia haittoja lailliselle taloudelle. Rahanpesemisen ehkäisyn tavoitteena on estää rikoksilla saadun hyödyn käyttämistä. Kun rikosentekijä ei voi käyttää saamaansa rikoshyötyä rikollisen toiminnan jatkamiseen, uskotaan rikosten näin vähenevän. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta onkin jakaantunut ennaltaehkäisevään ehkäisemiseen ja rikosoikeudellisin keinoin puututtavaan rikoshyödyn poisottamiseen rikosentekijältä. (HE 228/2016vp.)

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kehitys perustuu tarpeeseen estää rikoksella saatujen varojen pääsy lailliseen talouteen sen luotettavuuden ja vakauden turvaamiseksi. Alun alkaen on myös uskottu, että rikollisuus lisääntyy niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, mikäli rahanpesua ja terrorismin rahoittamista ei pyritä torjumaan sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Hallituksen esityksestä (HE 167/2018 vp) käykin ilmi, että rahanpesulain pääasiallinen tavoite on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Lailla pyritään laittoman toiminnan paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rikoksen tuoman hyödyn jäljittämiseen ja takaisinsaantiin. Euroopan unionin tasolla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä säännellään niin kutsutuilla rahapesundirektiiveillä, jotka kukin jäsenmaa implementoi omaan lainsäädäntöönsä. Euroopan neuvosto on antanut yhteensä viisi rahanpesua koskevaa direktiiviä. Direktiivien esikuvana ovat osin FATF:n antamat 40 suositusta. Näin voidaankin nähdä, että yhteisellä sääntelyllä Euroopan unioni pyrkii rahoitusjärjestelmän luotettavuuden ja vakauden turvaamiseen.

Pääperiaate riskiperusteisessa lähestymistavassa on se, että valvottavan, eli asianajajan, tulee tunnistaa omiin asiakkaisiinsa, tuotteisiinsa ja palveluihinsa liittyvät riskit. Toisaalta valvottavan tulee arvioida säännöllisesti toimintamalliensa sopivuutta, luoda menetelmiä asiakkaidensa tuntemiseen, laatia sisäiset toimintaohjeet ja kouluttaa henkilökuntaansa. Tärkeää on myös seurata asiakassuhteita riskiperusteisesti. Riskiperusteiseen lähestymistapaan liittyy vahvasti myös se, että valvottavan tulee löytää niin sanottu normaalitaso asiakkaidensa tuntemisessa. Mikäli tästä ilmenee poikkeavaa, tulee tuntemista tehostaa. Jos ilmoitusvelvollinen havaitsee poikkeavaa, tulee tämän tehdä ilmoitus asiasta viipymättä rahanpesun selvittelykeskukselle. Jotta voidaan luoda tarpeelliset toimintatavat, tulee ymmärtää, missä riskit asianajoalalla ovat kohonneet. Näin ollen asianajoalan ammattilaisten tulee pitää mielessään se, että riskit kohdistuvat erityisesti asiakkaisiin ja näiden liikekumppaneihin, asianajotoimiston toimeksiantoihin sekä maantieteellisiin tekijöihin. Asianajajien on hyvä olla myös tietoisia heidän toimialallaan tyypillisistä triggereistä, jotka viittaavat rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen sekä muuhun rikolliseen toimintaan. (Suomen Asianajajaliitto 2017, 7-9.)

Asianajajaliitto valvoo sitä, noudattavatko asianajajat rahanpesulain säännösten ja määräysten noudattamista. Mikäli Asianajajaliitto havaitsee asianajajan toimineen vastoin rahanpesulain säännöksiä, Asianajajaliiton hallitus tekee esityksen aluehallintovirastolle seuraamuksen määräämisestä asianajajalle. (L444/2017.)

Voidaankin havaita, että asianajajiin kohdistuu moninaisia velvollisuuksia rahanpesun ja terrorismin ehkäisemiseksi. Jotta voidaan ymmärtää velvollisuuksia, tuli tutkimuksessa tarkastella rahanpesun historiaa ja sitä, mihin ehkäisyn tavoitteet liittyvät. Toisaalta täytyy ymmärtää, mitä rahanpeseminen ja terrorismin rahoittaminen tarkoittavat. Myös ymmärrys siitä, miten rahanpesua ja terrorismin rahoittamista koskeva sääntely rakentuu sekä mitkä ovat alan tärkeimmät toimijat, loivat pohjan ymmärrykselle siitä, miksi asianajajien rooli on tärkeässä

asemassa taistelussa rahanpesua ja terrorismin rahoittamista vastaan. Tutkimuksella päästiin voimassa olevan oikeuden selvittämisen kautta vastaukseen siitä, kuinka asianajajan velvollisuudet rakentuvat. Asianajajan velvollisuudet voidaan nähdä koostuvan asiakkaan tuntemisen pohjalle, johon ilmoitusvelvollisen tuleekin luoda riskiperusteinen arvio. Tässä korostuu myös jatkuva tunteminen ja velvollisuus ilmoittaa epäilyttävistä tapahtumista viipymättä eteenpäin.

Tutkimuksen validiteettia voidaan pitää hyvänä, sillä se perustuu täysin voimassa olevan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kriminalisoivan lainsäädännön tulkitsemiseen. Opin näytteeni aiheena nosti esiin monia jatkotutkimuskysymyksiä. Mielenkiintoista olisi tarkastella erityisesti jatkuvan seurannan sekä riskiperusteisen lähestymistavan luomia velvollisuuksia asianajotoiminnan päivittäisessä työssä. Toisaalta myös työntekijöihin liittyvä koulutusvelvollisuus ja suojele ovat mielenkiintoisia ja tärkeitä aiheita. Rahanpesusta sekä erityisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisystä asianajotoimialalla on tehty niukasti tutkimuksia. Näin ollen lisätutkiminen maailmassa, jossa regulaatio kiristyy koko ajan, olisi lisäarvoa tuottavaa. Koen, että tutkimus kokonaisuutena vahvisti osaamista rahanpesun ja terrorismin ehkäisyn vastaisessa työssä. Lisäksi ymmärrykseni laajeni jo osaamani pankkitoimialan ulkopuolelle, joten tutkimus lisäsi käsitystä siitä, miten eri toimialat ovat yhteisrintamassa ehkäisemässä rahanpesua ja terrorismin rahoittamista.

11 Pohdinta

Tässä luvussa reflektoidaan opinnäytetyön prosessia sekä sitä, mitä lisäarvoa toimeksiantaja sai tutkimuksesta. Toisaalta käydään läpi oppimaani ja sen suhdetta ammattitaitoni kehittämiseen.

Jotta voidaan havaita tutkimuksen tuottaneen hyötyä sekä toimeksiantajalle että tutkijalle, on avattava prosessi ja jäseneltävä sitä. Luvussa pyritään avaamaan sitä, mitä prosessissa tapahtui. Tämän kautta voidaan tulla tietoiseksi opituista asioista sekä tuotetusta hyödystä.

11.1 Opinnäytetyöprosessi sekä tulosten hyödynnettävyys käytännössä

Tämä opinnäyte tehtiin tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa. Tavoitteena oli saada aikaiseksi infopaketti, joka hyödyttää lakiasiaintoimistosta asianajotoimistoksi muuttuvaa toimeksiantajaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tehtävässä työssä. Jotta työstä saatiin toimeksiantajaa palveleva, ei yhteistyön ja suunnittelun merkitystä voida väheksyä. Työ on alusta asti tehty toimeksiantajaa kuunnellen.

Opinnäyteprosessin aluksi toimeksiantajan kanssa on käyty suunnittelua siitä, mitkä ovat heidän tarpeensa, jotta työstä tulee heitä palveleva. Tämän jälkeen suunnittelua on jatkettu

itsenäisesti siten, että lopullinen ehdotus sisällöksi on hyväksytetty toimeksiantajalla. Sisällön suunnittelun jälkeen on lähdetty tutustumaan aiheeseen ja tekemään tutkimusta. Prosessin aikana toimeksiantajan kanssa on käyty vuoropuhelua tutkimuksen sisällöstä. Tämä on kattanut keskustelua siitä, onko työ heidän odotusten mukainen. Lopulta työ on esitetty prosessin aikana juuri asianajotoimistoksi muuttuneelle toimeksiantajalle siten, että koko toimiston henkilöstö johtoa myöten on ollut vetämässäni koulutustilaisuudessa 24.01.2020. Koulutuksessa esiteltiin työ mahdollisimman tarkasti keskustelun kautta. Toimeksiantajan puolelta koko henkilöstö oli erittäin kiinnostunut aiheesta, mikä ilahdutti johtoa. Henkilöstö johtoa myöten esitti kysymyksiä aiheesta peilaten omaan tekemiseensä. Koulutuksen jälkeen toimeksiantajan kanssa käytiin arviointikeskustelu, jonka päätteeksi on laadittu kirjallinen arvio.

Yritys aikoo hyödyntää tehtyä opinnäytetyötä toimiston sisäisessä ohjeistuksessa. Lisäksi työstä tehty esitys on luovutettu toimeksiantajan käyttöön, jota yritys aikoo hyödyntää tulevaisissa sisäisissä koulutuksissaan sekä mahdollisten uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Toimeksiantajan näkökulmasta opinnäytetyö on onnistunut ja vastaa suunniteltua. Toisaalta työtä voi hyödyntää kuka tahansa oikeudellisella alalla työskentelevä, sillä työ antaa laajan kuvan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tehtävistä toimista sekä kyseisistä ilmiöistä yleensä. Voidaan todeta, että toimeksiantajan vastaanotto valmiille työlle osoittaa sen, että työllä on päästy tavoitteeseen - tiedon lisäämiseen tiiviissä paketissa.

11.2 Oman oppimisen reflektointi

Tiesin opinnäytetyöprosessia aloittaessani, että aiheeni tulee vahvasti liittymään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaiseen sääntelyyn. Näkökulma kuitenkin muotoutui pohdiskelun myötä. Olen työskennellyt finanssilaitoksessa yli kaksi vuotta aiheen parissa, jonka myötä aihe on minulle tuttu. Kuitenkin minulla on luontainen kiinnostus aiheen oppimisen syventämiseen, jonka vuoksi aiheen valinta oli siinä mielessä helppoa. Koska en halunnut päästää itseäni liian helpolla, valitsin eri ilmoitusvelvollisen näkökulmakseni. Näin pystyin oppimaan uutta, mutta syventämään jo osaamaani.

Opinnäytteen työelämälähtöisyyden myötä vahvistin työelämäkontakteja, mutta myös opin aiheeni käytännön tasolla. Tällä tarkoitan sitä, että niin tiivis kontakti toimeksiantajaan kuin koulutustilaisuuden vetäminen peilasivat aihetta vahvasti käytäntöön. Aiheen valinta toisen ilmoitusvelvollisen kuin finanssilaitoksen näkökulmasta opetti ymmärtämään rahanpesun ja terrorismin vastaisen työn kenttää laajemmin. Toisaalta aiheen tutkiminen ja analysoiminen vahvistivat osaamistani aiheesta. Tämän vaikutuksen olen jo havainnut työssäni, tuntuu kuin osaamisen palaset olisivat loksahaneet kohdilleen ja ymmärrän kokonaisuutta entistä paremmin - asioihin on tullut lihaa luiden ympärille. Tämän aiheen parissa ei voi koskaan olla valmis regulaation jatkuvan muuttumisen vuoksi, mutta tämä juuri tekee aiheesta todella

mielenkiintoisen. Koen, että kyseisen aiheen osaaminen tulee korostumaan päivä päivältä entistä enemmän, jonka vuoksi aiheen tutkiminen opinnäytteessäni vahvisti ammattitaitoani.

Lähteet

Painetut

Herrala, J. & Puistola, J-A. 2006. Terrorismi Euroopassa. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Laitinen, K. & Lumio, M. 2009. Terrorismin synty ja terrorismin torjunta. Näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Ylönen, M. 2018. Asianajajaoikeus. Laki, säännöt ja tapaohjeet. Helsinki: Alma Talent.

Sähköiset

Aluehallintovirasto. 2019. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen -ohje ilmoitusvelvolliselle. Viitattu 2.1.2020. https://kvkl.fi/wp-content/uploads/2019/08/AVI_Rahanpesun-torjunnan-yleisohje-10072019.pdf#page17

Anti-Corruption Digest. 2019. Understanding the risks of money laundering in Sri Lanka. Viitattu 2.1.2020. <https://anticorruptiondigest.com/2019/03/13/understanding-the-risks-of-money-laundering-in-sri-lanka/#axzz6B2EbUdgY>

Asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009. Luettu 9.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091599>

Euroopan komissio. 2017. Viitattu 5.1.2020. Rahanpesua, veronkiertoa ja terrorismin rahoitusta torjuvat uudet tehokkaammat EU-säännöt. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_17_1732

Euroopan komissio. 2018. Viitattu 5.1.2020. Anti-money laundering and counter terrorist financing. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing_en

Euroopan komissio. 2019. Viitattu 5.1.2020. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta: Komissio arvioi riskejä ja vaatii sääntöjen parempaa täytäntöönpanoa. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_19_4452

FATF. 2015. Emerging Terrorist Financing Risks. Viitattu 1.1.2020. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Emerging-Terrorist-Financing-Risks.pdf>

FATF. 2019a. The FATF Recommendations. Viitattu 6.1.2020. <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>

FATF. 2019b. Who we are. Viitattu 2.1.2020. <http://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>

FATF. 2019c. Guidance for a Risk-Based Approach - Legal Professionals. Viitattu 8.1.2020. <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/Risk-Based-Approach-Legal-Professionals.pdf>

Finanssivalvonta. 2013. Standardi 2.4. Asiakkaan tunteminen - rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Viitattu 4.1.2020. <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/saantely/maarayskokoelma/standardit/2.4/2.4.std5.pdf>

Finanssivalvonta. 2019. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Viitattu 6.1.2020. <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/>

Hallituksen esitys 180/1992 vp. Luettu 5.1.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_180+1992.pdf

Hallituksen esitys 53/2002. Luettu 11.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020053#idp446175824>

Hallituksen esitys 25/2008. Luettu 7.1.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_25+2008.pdf

Hallituksen esitys 228/2016 vp. Luettu 2.1.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_228+2016.aspx

Hallituksen esitys 167/2018 vp. Luettu 28.12.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_167+2018.aspx

Juutinen, A-M. 2018. FATF arvioimassa Suomen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen tilannetta. Viitattu 10.1.2020. https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/15291/FATF_arvioimassa_Suomen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/2017. Luettu 4.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444>

Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 445/2017. Luettu 1.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170445>

Lehtilä, O. 2016. Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä. Viitattu 27.12.2019.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/54366_Rahanpesurikokset_oikeuskaytannossa.pdf?48533dfe3222d788

Majamaa. 2017. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2017. Viitattu 3.1.2020.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/78673_Rahanpesun_selvittelykeskuksen_vuosikertomus_2017.pdf?143f49fe3222d788

Majamaa, H. 2019. Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuositarkastus 2019. Viitattu 9.1.2020.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/83416_Vuosikertomus_2019_puolivuotta_julkinen_fi-nal.pdf?001842fe3222d788

OECD. 2019. Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors. Viitattu 3.1.2020. <http://www.oecd.org/tax/crime/money-laundering-and-terrorist-financing-awareness-handbook-for-tax-examiners-and-tax-auditors.pdf>

Poliisi. 2019a. Rahanpesun torjunta. Viitattu 28.12.2019. <https://www.poliisi.fi/rahanpesu>

Poliisi. 2019b. Rahanpesun selvittelykeskus. Viitattu 10.1.2020. https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus

Poliisi. 2019c. Rahanpesuilmoituksen tekeminen. Viitattu 10.1.2020. https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen

Rahanpesun selvittelykeskus. 2018. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2018. Viitattu 3.1.2020. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/78771_Rapen_vuosikertomus_2018.pdf?c821fbf73222d788

Rikoslaki 39/1889. Luettu 3.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Suomen Asianajajaliitto. 2017. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Viitattu 26.12.2019. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjFrNHQvO3mAhUM6aYKHZF_AIQQFjABegQIBRAC&url=https%3A%2F%2Fasianajajaliitto.fi%2Fasianajajaksi%2Fsuorita-asianajajatutkinto%2Fasianajotoimintaa-koskevia-saadoksia-ja-ohjeita%2Fb17_ohje_rahanpesun_ja_terrorismin_rahoittamisen_estamisesta_02092017%2F&usq=AOvVaw1Fk5aktl8mVYH5Yzs0HHyo

Sisäministeriö. 2019. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta. Viitattu 8.1.2020.

<https://intermin.fi/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoituksen-torjunta>

SopS 53/1994. Luettu 7.1.2020. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1994/19940053/19940053_2#idp448304128

Suomen Asianajajaliitto. 2019. Asianajaja on enemmän kuin lakimies. Viitattu 5.1.2020. <https://asianajajaliitto.fi/asianajopalvelut/miksi-valita-asianajaja/>

Säätiölaki 487/2015. Luettu 9.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150487>

Tarvainen, I-E. 2019. Rahanpesuindikaattorit. Viitattu 12.1.2020. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/77455_Rahanpesuindikaattorit_11.1.2019_FINAL.pdf?07d4a707427dd688

Uskonnonvapauslaki 453/2003. Luettu 9.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453>

Valtioneuvosto. 2014. Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi terrorismintorjunnan strategiaksi 2014-2017. 30.12.2019. <https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Kansallinen+terrorismin+torjunnan+strategia+2014-2017/9b549988-3c30-4ecb-ad7f-1f99053b131b>

Valtiovarainministeriö. 2019. Valtioneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä. Viitattu 6.1.2020. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiUxP-0_PjmAhXSepoKHWlXCRkQFjAAegQIBRAC&url=https%3A%2F%2Fvaltioneuvosto.fi%2Fdelegate%2Ffile%2F56603&usg=AOvVaw2pML-lrS2fGNPgzOPVmhCh

Yhdistyslaki 503/1989. Luettu 9.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>

Julkaisemattomat

Suomen Asianajajaliitto. 2018. Riskiarvion laatiminen. Sisäinen ohjeistus. 27.2.2018.

Suomen Asianajajaliitto. 2017. Riskiarviomalli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Sisäinen ohjeistus.

Suomen Asianajajaliitto. 2019. Henkilö- ja yritysasiakkaan asiakastiedot -lomakkeet. Sisäinen ohjeistus.

Kuviot

Kuvio 1: Rahanpesun vaiheet (Anti-Corruption Digest 2019.)	12
Kuvio 2: Terrorismin rahoittamisen vaiheet (OECD 2019, 22.)	15
Kuvio 3: Rahanpesun selvittelykeskus (Majamaa 2017, 4.)	25
Kuvio 4: Epäilyttävistä liiketoimista ja terrorismin rahoittamista koskevista epäilyistä ilmoittaneet tahot (Majamaa 2019, 6.)	26
Kuvio 5: Rahanpesuilmoitusten määrät vuosina 2014-6/2019 (Majamaa 2019, 5.)	26
Kuvio 6: Asianajotoimiston riskiarvio (Suomen Asianajajaliitto 2018.)	29
Kuvio 7: Riskiperusteisen lähestymistavan pääkohdat (FATF 2019c, 19.)	30
Kuvio 8: Epäilyttävistä liiketoimista tehtyjen ilmoitusten määrät ajalla 2012-2018 (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 10.)	44

Liitteet

Liite 1: Riskiarviomalli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi (Suomen Asianajajaliitto 2017.)	60
Liite 2: Tunne asiakkaasi -tietolomake/yritysasiakas (Suomen Asianajajaliitto 2019.).....	66
Liite 3: Tunne asiakkaasi -tietolomake/henkilöasiakas (Suomen Asianajajaliitto 2019.).....	68